

7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS NOTLARI

Kamber EKİNCİ
Sosyal Bilgiler Öğretmeni

Bu Ders Notu MEB Ders Kitapları ve EBA İnternet Sitesindeki Bilgiler Dikkate Alınarak Hazırlanmıştır

1. ÜNİTE:

BİREY VE TOPLUM

İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ

İletişim: Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılmasıdır.

Her canlı değişik yöntemlerle iletişim kurar, Örneğin hayvanlar kimi zaman birbirlerini koklayarak kimi zaman da çeşitli sesler çıkartarak iletişim kurarlar.

Diğer canlılardan farklı olarak insanlar konuşma ve dinleme yeteneğine sahip olduğundan iletişimi geliştirme şansına sahiptir.

Başlıca İletişim Yolları:

1- **Sözlü İletişim:** Karşılıklı konuşmaya dayalı iletişimdir.

2- **Yazılı İletişim:** Yazı yoluyla sağlanan iletişimdir. Not, mektup, gazete, dergi ve kitaplardaki yazılar veya yazılı işaretler aracılığı ile yapılan iletişimdir.

3- **Sözsüz İletişim:** Jest, mimik ve çeşitli hareketlerle sağlanan iletişimdir. **Jest;** İletişim yaparken kullandığımız el, kol ve baş hareketleridir. **Mimik** yüzümüzdeki ifadelerdir.

Etkili İletişim

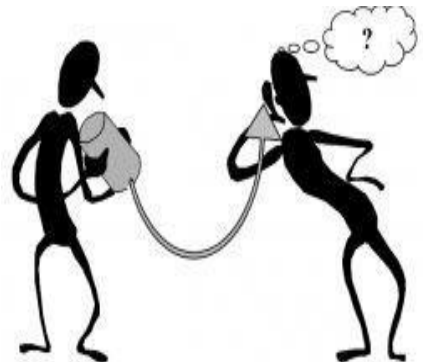
Etkili bir iletişimde dikkat edilmesi gerekenler

1-Bireyin Kendini Tanıması: Kendisini tanıyan ve sahip olduğu özelliklerin farkında olan bir kişi çevresindeki insanları daha kolay algılar ve tanır, onlarla daha kolay ve uyumlu bir iletişim sağlar.

2-Etkili Anlatım: Karşımızdaki insanlarla konuşurken;

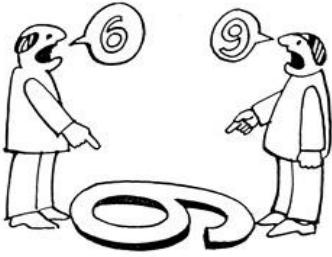
- Konuşurken doğal olmalıyız, yapmacık konuşma ve hareketlerden kaçınmalıyız,

- Dinleyici ile göz teması kurarak onun zihnine ve gönlüne girmeye çalışmalıyız, ona pozitif enerji vermeye çalışmalıyız,
- Ses tonumuzu sürekli olarak konuşmamızın içeriğine göre ayarlamalıyız, tek düze bir konuşma insanın dikkatini çekmez.
- Kullandığımız kelime ve cümlelerin karşımızdaki insanların anlayabileceği düzeyde olmasına dikkat etmeliyiz,
- Jest ve mimiklerimizi, bedenimizi konuşmamızın içeriğine uygun olarak kullanmalıyız,
- Konuşma süresini uzun tutarak dinleyenleri sıkmamalıyız.

3-Etkili Dinleme: Etkili bir dinleme yapabilme için;

- Konuşmacı ile göz teması sağlamalıyız,
- Kendimizi rahat ve hafif tutmalıyız,
- Karşımızdaki insan konuşurken "evet","demek öyle","gerçekten mi?" gibi tepkiler vererek onu dinleme isteğimizin olduğunu ona hissettirmeliyiz,
- Konuşmacıyı dinlerken empati kurmalı, kendimizi onun yerine koymalıyız,
- Asla konuşmacının sözlerini kesmemeliyiz, sorularımızı ve eleştirilerimizi sona saklamalıyız,
- Dikkat dağıtacak davranışlardan kaçınmalıyız, dikkat dağıtacak unsurları da ortadan kaldırmalıyız.

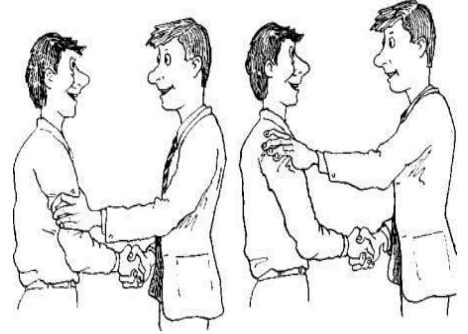

4-Empati Kurma: Bir insanın kendini karşıdaki kişinin yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlamaktır. Dış dünyayı karşımızdaki insanın penceresinden, yani onun penceresinden görmeye çalışmak demektir. Bir başka deyişle kendimizi onun yerine koymak demektir. Empati kurmak başka insanlarla iletişimimizin gücünü artırır.

OLUMLU OLUMSUZ İLETİŞİM

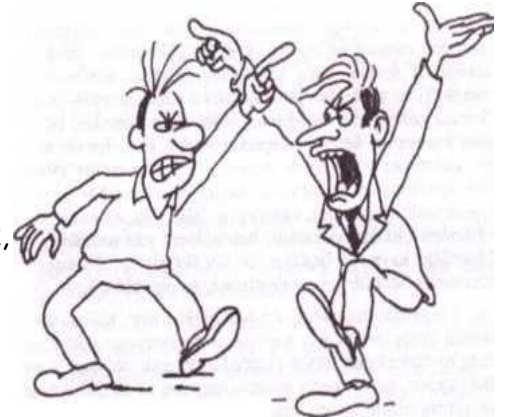
Olumlu İletişim Davranışları

- 1-Empati Kurma
- 2-Etkili Dinleme
- 3-Gülümsemek
- 4-Saygılı olmak
- 5-Kendini ifade Etmek
- 6- Göz Teması

Olumsuz İletişim Davranışları:

- 1-Karşımızdaki insanı yönlendirmeye çalışmak.
- 2-Eleştirmek, suçlayıcı davranmak ve yargılamak.
- 3-Çok veya alakasız sorular sormak.
- 4-Teselli etmek, konuyu değiştirmeye çalışmak.
- 5-Argo kullanmak, lakap takmak
- 6-Kendi düşüncelerimizi tek doğru olarak kabul etmek, başkalarının duygu ve düşüncelerine saygı göstermemek.
- 7-Ön yargılı davranmak.
- 8-Sözünden dönmek, alay etmek, oyalayıcı davranmak.

SEN DİLİ - BEN DİLİ

Sen Dili:

- Suçlayıcıdır.
- Davranıştan çok kişiliğe yöneliktir.
- Kişiyi anlaşılmadığını hissettirir.
- Yeniden konuşma isteğini engelleyicidir.
- Neye kızıldığının anlaşılmamasına neden olur.
- Kişiyi incitir, kırar.
- Kişinin direnmesine, yani savunucu iletişime neden olur. Savunucu iletişim ise iletişimin içerik düzeyinden ilişki düzeyine geçmesine, ilişkinin bir savaş, bir kazanma sorununa dönüşmesine neden olacağı için öğretimin asıl amacına ulaşmasını engelleyecektir.

Ben Dili:

- Savunmaya itmez.
- Suçluluk hissettirmez.
- Duygunun nedeni anlaşıldığı için iletişim sağlıklı olur.
- Ben iletili alan kişi başkalarını düşünmeyi de öğrenir.
- Yakınlaşmayı sağlar.
- Anlaşmazlıkları azaltır.
- Konuşan kişiyi rahatlatır.

MEDYA VE İLETİŞİM

Günümüzde büyük kitlelere ulaşabilen radyo, gazete, dergi, internet (Genel Ağ) ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarına verilen genel ad **medya** terimiyle ifade edilmektedir.

Kitle İletişim Araçları ve Medyanın Olumsuz Yönleri:

- *Kişiler arası ilişkilerde yüz yüze etkileşimi bir anlamda ortadan kaldırdığı için sosyalleşmeyi engeller.
- *Uzun süre takip edildiği durumlarda sağlık sorunlarına yol açabilir.(göz bozukluğu gibi)
- *Kontrolü sağlanmazsa zaman kaybına yol açan araçlar haline gelebilirler.
- *Özellikle küçük yaştaki insanlarda şiddet, sihir, cinsellik gibi içerikli programlar ruhsal bozukluklara yol açabilir.

Kitle İletişim Araçları ve Medyanın Olumlu Yönleri:

- *Eşitlik, Özgürlük, demokrasi gibi kavramlar yaygınlaşır
- *İnsanların eğlenmesini, bilgi edinmesini, eğitilmesini sağlar.
- *İnsanların saygılı ve bilinçli olmasını sağlar
- * Kamuoyu oluşmasını sağlar

İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

Kitle İletişim Özgürlüğü: düşüncelerin, olayların, haberlerin ve bilginin kitle iletişim araçları ile serbest bir şekilde ulaşılması ve paylaşılmasıdır

Özel Hayatın Gizliliği: Anayasamızın 20. maddesine göre; "Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

Haberleşme Özgürlüğü: Anayasamızın 22. maddesine göre; "Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır." Haberleşme özgürlüğümüzü kullanırken kitle iletişim araçlarından yararlanırız. Ayrıca, sözlü, yazılı veya basılı bilgi ve düşünceyi arama, edinme ve ulaştırma özgürlüğü olan **Doğru Bilgiye Ulaşma Hakkımız** da bulunmaktadır.

Düşünce Özgürlüğü: Anayasamızın 26. maddesine göre; "Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir." Bu kanun sayesinde düşüncelerimizi ve görüşlerimizi kitle iletişim araçları ile açıklama özgürlüğüne sahibiz.

Radyo Televizyon Üst Kurulu(RTÜK): Ülkemizde yayın yapan kuruluşların belli ilkeler doğrultusunda yayın yapmalarını sağlamak amacıyla radyo ve televizyonların yayınlarını düzenlemek ve denetlemekle görevli kuruldur.

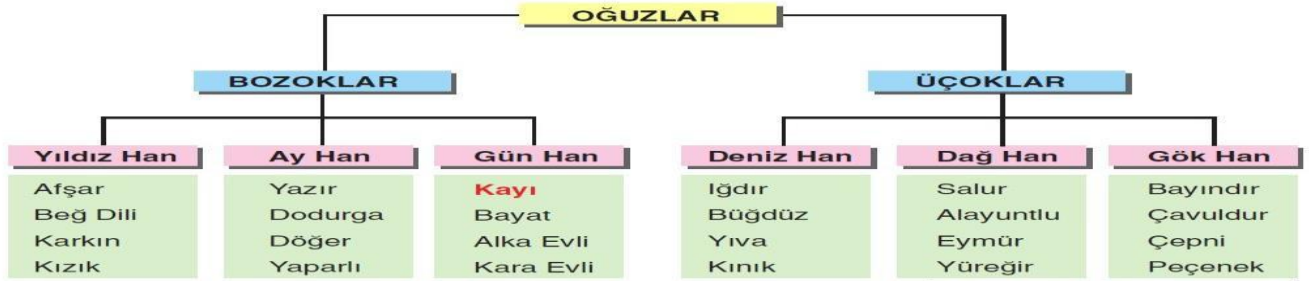
Tekzip: Yalanlama, düzenleme ve düzeltme demektir. Herhangi bir kişi veya bir kurum hakkında herhangi bir basın yayın organında gerçeğe aykırı, asılsız bir haber ve bilgi yayınladığı zaman o kişi veya kuruluşun isteği üzerine direkt veya mahkeme kararıyla dolaylı yünden o basın yayın kuruluşunun yanlış, asılsız ve gerçeğe aykırı haberi, bilgiyi yalanlama ve düzeltme yayınına **tekzip** denir.

Sansür: Gazete, dergi gibi basın organlarındaki yazı, resim, karikatür gibi unsurların önceden devlet makamları tarafından incelenerek basım ve yayının yasaklanmasıdır.

2. ÜNİTE: TÜRK TARİHİNE YOLCULUK

BEYLİKTEN CİHAN DEVLETİNE

Oğuzların **Kayı** Boyu'na mensup olan Osmanlılar, 13.yüzyılda tüm Asya'yı kavuran Moğol istilasından kaçan beyliklerdendir. İlk olarak Ankara **Karacadağ**'a yerleşen Kayılar, daha sonra Anadolu Selçukluları tarafından Söğüt uç beyi olarak Söğüt ve Domaniç çevresine yerleştirilirler. Ertuğrul Gazi'nin ölümüyle başa geçen Osman Bey 1299'da aşireti beyliğe çevirir

Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunu ve Yükselişini Kolaylaştıran Nedenler

- Osmanlı Devleti kurulduğu sırada Anadolu ve Balkanlarda kuvvetli bir devletin olmaması
- Anadolu ve Balkanlardaki devlet ya da beyliklerin birbirleriyle sürekli çatışma halinde olması
- Osmanlıların Bizans'a karşı mücadele vermeleri
- Osmanlıların ele geçirdikleri yerlerde adil ve hoşgörülü bir yönetim kurmaları, buralardaki halkın din, dil ve kültürlerine karışmamaları
- Osmanlıların ele geçirdikleri yerlerdeki halkın güvenliğini sağlamaları, ekonomik durumlarını iyileştirmeleri
- Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in Ahi Şeyhi Edebali'nin kızıyla evlenmesi, böylece Ahilerin desteğini sağlaması
- Anadolu'daki beyliklerin kendi aralarında mücadele ederken Osmanlı Devleti'nin Bizans'a karşı mücadele vermesi, bu durumun da Osmanlı Devleti'nin gelişmesini sağlaması

NOT: Osmanlı Devleti resmen 1299 tarihinde **Osman Bey** tarafından kurulmuş ve devlet kurucusunun ismini almıştır.

Osmanlı Devleti Kuruluş Dönemi (1299-1453)

Osman Bey Dönemi (1281 - 1324)

- 1- Bizans'tan İnegöl, Yarhisar, Karacahisar, Bilecik, Mudurnu ve Yenişehir'i aldı.
- 2- Başkenti Bilecik'e taşıdı.
- 3- Bizans'a karşı **Koyunhisar Savaşı'nı** (1302) kazandı (İlk Osmanlı Bizans Savaşı)
- 4- İlk Osmanlı parasını bastırdı.

Orhan Bey Dönemi (1324 - 1362)

- 1- Orhan Bey **Bursa'yı** fethederek başkent yapmıştır. (1326)
- 2- Orhan Bey 1329'da Bizans'la yaptığı **Palekanon (Maltepe) Savaşı'nı** kazanmış ve İznik'i almıştır (1330).
3. 1345'te Karesioğulları Osmanlı Devleti'ne katılmıştır. Karesioğulları ile Balıkesir, Manyas ve Kapıdağı Osmanlı'ya katıldı ve Ege Denizi'ne ulaşıldı. Karesioğulları'nın donanması, Osmanlı Devleti donanmasının temelini oluşturdu.
4. Osmanlı Devleti Bizans'ı Bulgar işgaline karşı koruduğundan Bizans Devleti ödül olarak **Çimpe Kalesi'nin** Osmanlı Devleti'ne vermiştir. (1353).
5. Çimpe Kalesinin alınmasıyla ilk kez **Rumeli'ye** geçilmiştir.
6. Orhan Bey Dönemi'ndeki Teşkilatlanma Çalışmaları Şunlardır:
 - * **Yaya ve müselleme** adıyla ilk düzenli ordu kuruldu
 - * Ele geçirilen yerlere **kadı ve subaşılar** atandı.
 - * İlk kez **divan** teşkilatı kuruldu.
 - * İlk kez vezir atandı.
 - * İznik'te ilk **medrese** açıldı.
 - * Karamürsel'de ilk kez **tersane** kuruldu.

I. Murat (Hüdavendigâr) Dönemi (1362-1389)

- 1- Bizans ve Bulgarlar'a karşı yapılan Sazlıdere Savaşı kazanıldı ve Edirne fethedildi (1363).
- 2- **Edirne** başkent yapıldı.
- 3- Haçlılarla **Sırp Sındığı Savaşı** (1364) yapıldı
- * Osmanlı Devleti'nin Haçlılarla yaptığı ilk savaştır. Haçlılar yenildi.
- 4- Germiyanogullarından çeyiz olarak Kütahya ve Simav dolayları alındı.
- 5- Hamitoğullarından para karşılığında Akşehir, Yalvaç, Beyşehir, Isparta ve Seydişehir dolayları satın alındı.

6- I. Kosova Savaşı (1389)

- Haçlı ordusunu Osmanlı Devleti I. Kosova Savaşı'nda mağlup etti
- Haçlı ordusu ile yapılan ilk büyük meydan savaşı kazanıldı.
- ** I. Murat savaş sonrası bir Sırp tarafından **şehit** edildi.
- * İlk kez Acemioğlanlar Ocağı, **Yeniçeri Ocağı**, Topçu Ocağı kuruldu.
- * İlk kez Tımar Sistemi uygulandı ve Tımarlı Sipahiler oluşturuldu.

I. Beyazıt (Yıldırım) Dönemi (1389-1402)

- 1-İstanbul ilk kez karadan ve denizden kuşatıldı. Ancak başarı olu-namadı.
- 2-Bizans'ın Haçlılardan yardım istemesi üzerine İstanbul kuşatması kaldırıldı ve **Niğbolu Savaşı** yapıldı, savaş kazanıldı (1396).
- 3- Osmanlı sınırları Tuna Nehri'ne kadar ulaştı.
- 4- Halife tarafından Yıldırım'a "Sultan-ı İklim-i Rum" unvanı verildi.
- 5- İstanbul Yıldırım Beyazıt tarafından ikinci kez kuşatıldı. Kuşatma için Anadolu Hisarı (Güzelcehisar) inşa edildi.

6- Ankara Savaşı (1402)

Osmanlı devleti ile Timur devleti arasında oldu.

Ankara Savaşının Sonuçları:

*Osmanlı yenildi.

*Yıldırım Beyazıt savaştan sonra esir düştü ve kısa süre sonra öldü.

***Fetret Devri Başladı**

Anadolu'da siyasi birlik bozuldu.

Fetret Devri (1402 - 1413)

Yıldırım Beyazıt'ın 4 oğlu (Süleyman, Mehmet, Musa, İsa) arasında Ankara Savaşı'ndan sonra taht mücadeleleri başladı. 1402'den 1413'e kadar devam eden kardeşler mücadelesini Mehmet Çelebi kazandı.

I.(Çelebi) Mehmet (1413 - 1421)

- 1-Kardeşler arasındaki taht mücadelesine son veren Çelebi Mehmet, devleti yıkılmaktan kurtarmıştır. Bu nedenle **devletin ikinci kurucusu** sayılır.
- 2-İlk Osmanlı deniz savaşını Venediklilerle yaptı ve savaşı kaybetti.
- 3-Eflak Beyliği'ne son verdi. Bosna, Osmanlı egemenliğine girdi.

II. Murat (1421 -1451)

- 1-İstanbul'u kuşatan ikinci Osmanlı padişahıdır.
- 2-Avrupalıların haçlı ordusunu oluşturmasını engellemek amacıyla Edirne - Segedin Antlaşması'nı imzaladı (1444).
- 3-Haçlılarla yapılan **Varna Savaşı'nı(1444)** kazandı
- 4-**1448** yılında Haçlılarla yapılan **II. Kosova Savaşı** kazandı. Böylece;
 - *Türk hakimiyeti Balkanlarda kesinleşti.
 - *Haçlılar, Türkler için tehlike olmaktan çıktı.

*Avrupalılar'ın, Türkleri Balkanlar'dan atma ümidi sona erdi.

*Türkler, Avrupa karşısında savunmadan taarruza; Avrupalılar ise taarruzdan savunmaya geçti.

OSMANLI DEVLETİNDE TOPLUMSAL YAPI

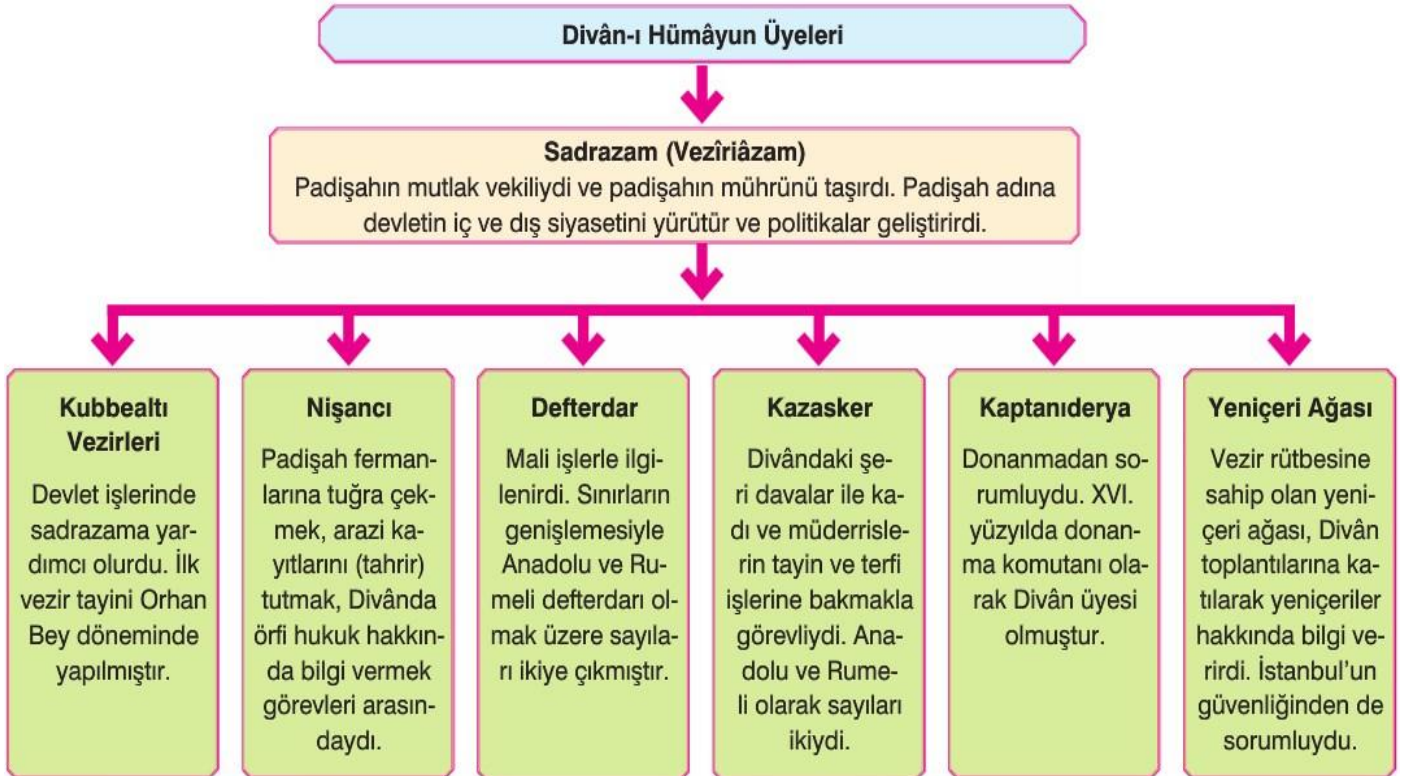
Osmanlı Devleti'nde toplumsal yapı idari, dini ve meslek açısından olmak üzere üç gruptan oluşmaktaydı.

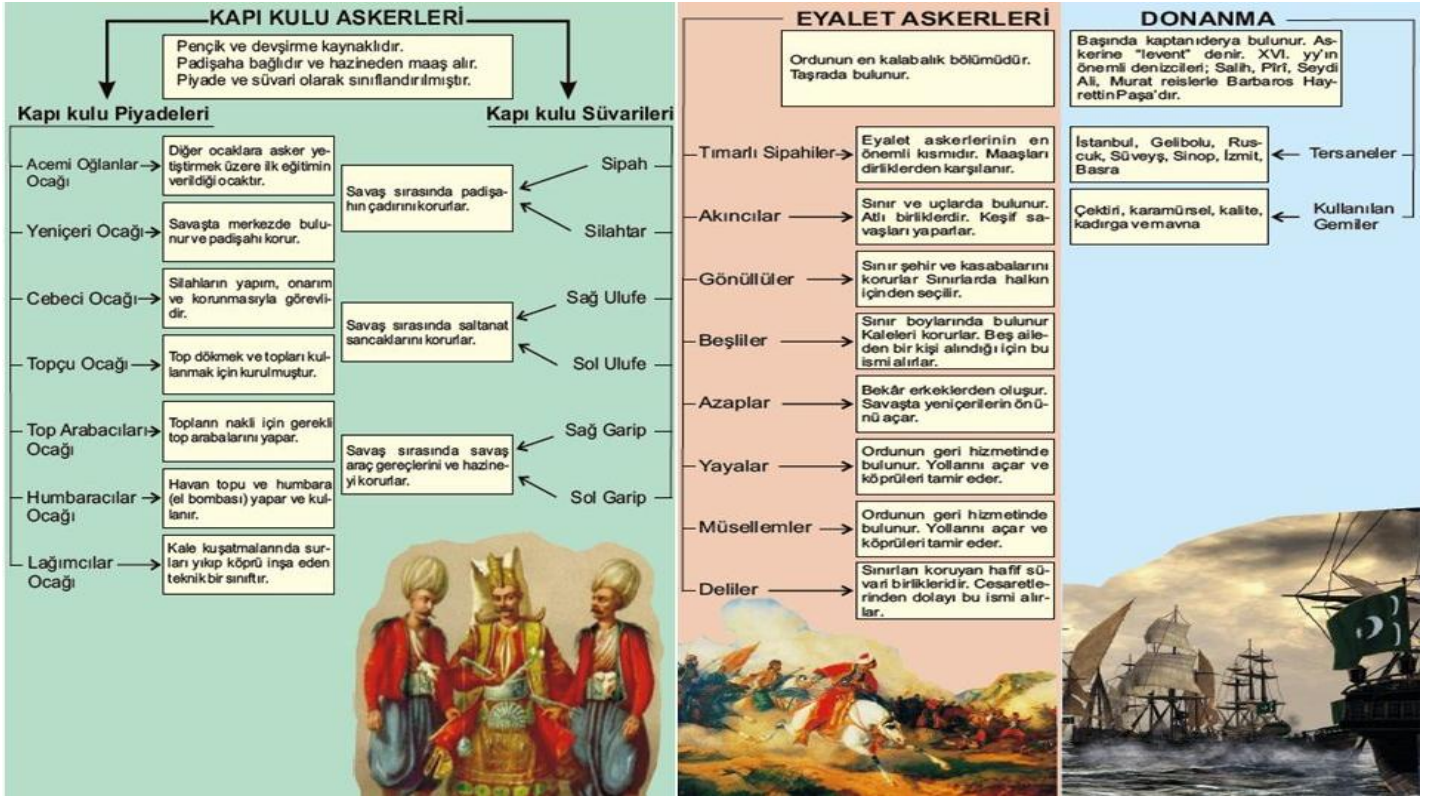
OSMANLI DEVLETİNDE DEVLET YÖNETİMİ

Divan-ı Hümayun

Divan, devlet işlerinin görüşülerek karara bağlandığı en yüksek kuruldu. Divan teşkilatı **Orhan Bey** zamanında kurulmuştur. II. Mahmut yaptığı ıslahatlar sırasında Divanı kaldırarak yerine **Bakanlar Kurulu**'nu kurmuştur. Divan, padişah için **danışma meclisi** niteliğindedir. Divanın iki özelliği vardır, hem yönetim kurumudur hem de en yüksek mahkemedir.

OSMANLI DEVLETİ'NDE ORDU

OSMANLI DEVLETİ'NDE UYGULANAN POLİTİKALAR

Devşirme Sistemi: Osmanlı Devleti'nde fethedilen yerlerde gayrimüslim ailelerden alınan çocuklar Müslüman ailelere verilirdi. Bu çocuklar dini ve örfi kuralara uygun şekilde yetiştirilir zeki olanlar Enderun mektebine yönlendirilir. Diğerleri ise Yeniçeri askeri olarak görev yapardı.

İskan Politikası: Osmanlı Devleti Balkanlarda kalıcılığı sağlamak ve bu toprakları Türkleştirmek amacıyla Anadolu'da konar göçer yaşayan Türkmenler buralara yerleştirirdi. Uygulanan bu sisteme İskan Politikası adı verilmekteydi

İstimalet Politikası: Osmanlı'da fethedilen yerlerde uygulanan hoşgörü ve adalet politikasıdır. Osmanlı'da topraklar fethedilmeden önce abdal adı verilen derviş kişiler fethedilecek yere gider Osmanlı'nın adalet ve hoşgörü politikasından bahsederlerdi. Yani topraklardan önce gönüller fethedilirdi.

Millet Sistemi: Osmanlı'da millet ırka göre değil Müslüman ve gayrimüslim olarak iki gruba ayrılırdı. Gayrimüslimler inançlarını, ibadetlerini özgür bir şekilde yaşayabiliyorlardı.

OSMANLI DEVLETİ YÜKSELİŞ DÖNEMİ (1453-1699)

İSTANBUL'UN FETHİ (29 Mayıs 1453)

Fethin Sebepleri

- İstanbul'un, Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli topraklarının ortasında yer alması Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü bozuyordu.
- Bizanslılar, Osmanlı ordusunun İstanbul Boğazı üzerinden Rumeli'ye geçişlerini engelliyorlardı.
- Bizanslılar, Anadolu Beyliklerini ve Osmanlı şehzadelerini taht kavgaları için kışkırtıyorlardı.

- İstanbul, Asya'yı Avrupa'ya bağlayan kara ve deniz ticaret yolları üzerinde bulunuyordu. Ekonomik açıdan önemli bir konuma sahiptir.
- Bizanslıların Osmanlı Devleti'ne karşı Haçlı Seferleri yapılmasını sağlamaları, devleti zor durumda bırakıyordu.
- II. Mehmet'in, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hadisindeki müjdeye ulaşmak istemesidir.

Fetih İçin Türklerin Yaptığı Hazırlıklar

- Bizans'a Karadeniz'den gelebilecek yardımı önlemek için Anadolu Hisarı'nın (Güzelcehisar) karşısına Rumeli Hisarı (Boğazkesen) yaptırıldı.
- Bizans'a ait Silivri ve Vize kaleleri alındı.
- Surları yıkabilecek büyüklükte toplar döktürüldü (bu topların en büyüğüne "şahi" denirdi).
- Surlara tırmanmak için tekerlekli kuleler yaptırıldı.
- 400 parçalık güçlü bir donanma oluşturuldu.
- Balkan devletleriyle saldırmazlık antlaşması imzalandı, Balkan sınırına asker gönderildi.

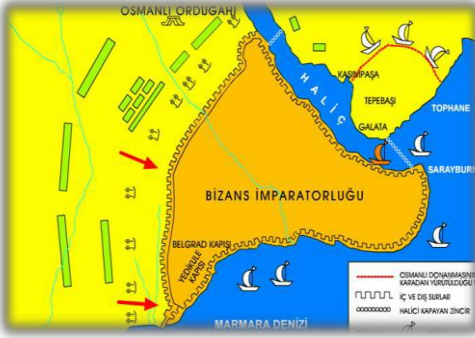

Bizanslıların Yaptığı Hazırlıklar

- Surlar ve kaleler tamir edilerek buralara asker yerleştirildi.
- Haliç'in ağzı eski gemiler ve zincirlerle kapatıldı.
- Grejuva (Rum Ateşi) denilen silahların sayısı artırıldı.
- Avrupa devletlerinden yardım istendi.

İstanbul'un Kuşatılması

Osmanlılar, büyük bir orduyla İstanbul'a gelerek şehri karadan ve denizden kuşattılar. Kuşatma sırasında II. Mehmet 72 parça gemiden oluşan donanmayı bir gecede karadan Haliç'e indirtti. 53 günlük bir kuşatmadan sonra 29 Mayıs 1453'te İstanbul fethedildi. Surlara Türk bayrağını ilk diken Ulubatlı Hasan oldu. Fatih Sultan Mehmet, Bizanslılara yaşantılarına önceden olduğu gibi devam edebilecekleri, din ve mezhep özgürlüklerine dokunulmayacağı konusunda güvence verdi.

Fethin Sonuçları

1. Türk Tarihi Açısından Sonuçları

- Anadolu ve Rumeli arasındaki toprak bütünlüğü sağlandı.
- Başkent Edirne'den İstanbul'a taşındı.
- Osmanlı Devleti Kuruluş Dönemi'ni tamamladı, Yükselme Dönemi'ne geçti, imparatorluk aşamasına ulaştı.
- Osmanlı Devleti'nin İslam dünyasındaki saygınlığı arttı.
- Karadeniz ticareti Osmanlıların eline geçti.
- II. Mehmet "Fatih" unvanını aldı.

➤ Avrupalıların Türkleri Balkanlardan çıkarma umutları kalmadı. Osmanlıların Avrupa'daki ilerlemeleri kolaylaştı.

2. Dünya Tarihi Açısından Sonuçları

- Asya ile Avrupa arasındaki önemli kara ve deniz ticaret yolları, İstanbul Boğazı ve Karadeniz ticaret yolu Osmanlıların denetimine geçti. Bu durum Avrupalıların Coğrafi Keşifleri başlatmalarında etkili oldu.
- Bizans İmparatorluğu (Doğu Roma İmp.) yıkıldı.
- İstanbul'dan kaçan bilginler İtalya'ya gitmişler, bu da Rönesans ve Reform hareketlerine zemin hazırladı.
- Kale ve surların toprakla yıkılabileceği anlaşıldı, bu durum Avrupa'da feodalitenin (derebeyliğin) zayıflamasında ve krallıkların güçlenmesinde etkili oldu.

- Venedik-Ceneviz ticareti olumsuz yönde etkilendi.
- Ortaçağ sona erdi, Yeniçağ başladı.

Fatih Sultan Mehmet Dönemi Diğer Gelişmeler

➤ Doğu seferine çıkarak;

- Karamanoğulları beyliğini Osmanlıya bağladı.
- Doğu Anadolu da bulunan ve Osmanlı aleyhine işbirlikleri yapan Akkoyunlular üzerine sefer yaparak Uzun Hasanı **Otlukbeli savaşında** mağlup ederek Osmanlı sınırlarını Fırat nehrine kadar genişletti.
- Trabzon u alarak Trabzon Rum İmparatorluğunu yıktı.

➤ Batı(Avrupa) seferine çıkarak;

Sırbistan, Mora Yarımadası, Arnavutluk, Bosna, Hersek alındı.

Denizlerde;

Karadeniz de Amasra, Sinop, Trabzon ve Kırım alınarak Karadeniz Türk gölü yapıldı.

Osmanlının ege denizinde fetihler yapması üzerine Venediklilerle savaşlar yapıldı. Venediklilere ticaret hakları verildi.

➤ **Fatih;** Başkenti İstanbul'a taşıdığı için, içerisinde oturacağı, devlet işlerinin görüşüleceği, hazinenin bulunduğu, Osmanlının en yüksek okulunun(Enderun) açılacağı **Topkapı Sarayı'nı** yaptırmıştır.

➤ **Fatih;** Osmanlı devletinin ilk altın parasını bastırmıştır Bu olay Osmanlıda ticaret ve zenginliğin göstergesidir. Kapalı Çarşığı yaptırmıştır.

II. Beyazıt(1481-1512)

1-Kardeşi **Cem sultan** ile taht kavgası yaptı. Cem sultan papanın eline düştü, Beyazıt'a karşı kullanıldı. Bir iç mesele diye başlayan olay dış sorun haline geldi. Bu yüzden Beyazıt döneminde Avrupa ya yeterince seferler yapılamadı.

2-Venediklilerden Akdeniz'de Modon, Koron, Navarin ve İnebahtı kaleleri alındı.

3-Karadeniz de Kili ve Akkerman kaleleri alındı.

I. Selim(Yavuz) (1512-1520)

1-Hep Osmanlının doğusu ile ilgilendi. Avrupa ya sefer düzenlemedi. Doğu da Akkoyunlu Türk devleti yıkıldıktan sonra İran da Safevi (Şii mezhebi) devleti kurulmuştu. Doğu Anadolu'ya hakim olmak istiyordu ve Safevi hükümdarı Şah İsmail Şii mezhebini Anadolu ya yaymak istiyordu. Yavuz Sultan Selim İran seferine çıkarak **Çaldıran Savaşı** Safeviler'i yendi ve İran'ın içlerine kadar ilerledi.

2-Yavuz Sultan Selim İran seferi sırasında kendisine yardım etmeyen Dulkadiroğulları (Maraş) Beyliğini **Turnadağ Savaşı** ile yıktı.

3-Güneyde Osmanlının komşusu olan mısır ve Suriye'yi elinde tutan, halifeliğin sahibi

olan Memlükler Türk devleti üzerine sefer düzenledi. **Mercidabık ve Ridaniye** savaşlarını kazanarak Memlükleri yıktı. Mısır ve Arap Yarımadası Osmanlıya geçti. Halifelik ve Peygamberimize ait olan kutsal emanetler İstanbul a getirildi.

NOT: Yavuz Sultan Selim'den itibaren Osmanlı padişahları aynı zamanda **Halifelik** (Müslümanların lideri) unvanını da kullanmaya başlamışlardır.

I. Süleyman (Kanuni) (1520- 1566)

1-Avrupanın önemli merkezlerinden Belgrad'ı aldı. Askeri merkez yaptı.

2-Macar ordusu ile yaptığı **Mohaç Savaşını** iki saat gibi kısa sürede kazanarak Macaristan'ı ele geçirdi.

3-Avusturya ya ait olan viyana şehrini kuşattı ama hazırlıksız olduğu için alamadı. Avusturya ile 1533 de **İstanbul Antlaşması** yapıldı.

4-Fransa Kralını Alman imparatoru Şarlken'in elinden kurtardı. Fransa'yı Hristiyan birliğinden koparmak için kapitülasyonları (ayrıcalıkları) verdi.

5-Avrupa içlerine 13 defa sefer düzenledi.(Almanya, Avusturya)

6-İranın (Safevilerin) Osmanlı topraklarına saldırması üzerine doğuda İran seferine çıktı. Safeviler barış isteyince İran ile ilk antlaşma olan **Amasya Antlaşmasını** yaptı.

OSMANLI DEVLETİ'NDE DENİZCİLİK

➤ Osmanlı Devleti'nin ilk donanması Karasibeyliği'nin donanmasından oluşturulmuştur. Yani Osmanlı Devleti'nin donanmasının temelleri Karasibeyliği'nin ele geçirilmesiyle atılmıştır.

➤ Fatih Sultan Mehmet döneminde Cenevizlilerden Amasra alındı. Candaroğulları Beyliği'ne son verildi. Trabzon Rum Devleti'ne son verildi ve Trabzon alındı. Kırım, Osmanlı Devleti'ne bağlandı.

NOT: Kırım'ın alınması ile Karadeniz bir Türk gölü haline geldi. Doğu ticaret yolları (İpek ve Baharat Yolu) güvenlik altına alındı.

Kanuni Sultan Süleyman döneminde Rodos Adası fethedildi (1522). Avrupalıların Barbaros dedikleri Hızır Reis Kaptan-ı Derya yapıldı. Preveze Deniz Savaşı yapıldı.

Preveze Deniz Savaşı (1538)

➤ Osmanlı donanması ile Venedik, Ceneviz Malta, İspanya ve Portekizlilerden oluşan Haçlı donanması arasında yapıldı.

➤ Nedeni; Osmanlı Devleti'nin, Akdeniz ticaretini denetimi altına almak istemesi, Barbaros Hayrettin Paşa'nın Akdeniz'de kazandığı başarıların Avrupalıları telaşlandırması.

➤ Savaşı, Osmanlı donanması kazandı.

➤ Preveze Deniz Zaferi ile Akdeniz'deki üstünlük Osmanlıların eline geçti.

NOT: Preveze Deniz Savaşı'yla Akdeniz bir Türk gölü haline geldi.

NOT: Preveze Deniz Savaşı, Osmanlı Devleti'nin denizlerdeki ilk ve en önemli başarısı olmuştur.

Kıbrıs'ın Fethi (1571)

➤ Kıbrıs Venediklilerin elindeydi.

➤ Nedeni; Osmanlı Devleti'nin, Doğu Akdeniz'i güvenlik altına almak istemesi, Venediklilerin Türk gemilerine saldırımları, Kıbrıs'ın zengin bir ülke olmasıdır.

➤ Lala Mustafa Paşa komutasında gönderilen donanma, Kıbrıs'ı Venediklilerden aldı.

➤ Kıbrıs'ın alınmasıyla; Anadolu, Suriye ve Mısır arasındaki deniz yolu güvenlik altına alındı, Doğu Akdeniz'de Osmanlı hâkimiyeti güçlendi, Akdeniz tamamen Osmanlı egemenliğine girdi.

İnebahtı Deniz Savaşı (1571)

- Osmanlı donanması ile Venedik, Ceneviz, İspanya, Portekiz ve Malta donanmalarının oluşturduğu Haçlı donanması arasında yapıldı.
- Sebebi; Osmanlıların Kıbrıs'ı alması, Doğu Akdeniz'de daha da güçlenmeleridir.
- Savaşı, Haçlı donanması kazandı ve Osmanlı donanmasını İnebahtı'da yaktdılar.

➤ Sonucu; İnebahtı yenilgisi Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'deki egemenliğini bir süre için sarsmıştır. Ancak kısa sürede güçlü bir donanma ile üstünlük yeniden sağlamıştır (İnebahtı yenilgisinden sonra Sokullu Mehmet Paşa Venedik elçisine; "Biz Kıbrıs'ı almakla sizin kolunuzu kestik. Siz de donanmamızı yakmakla bizim sakalımızı tıraş ettiniz. Kesilen kolun yerine başkası gelmez; fakat tıraş edilen sakal daha sür çıkar." demiştir).

➤ Osmanlı donanması 1669 yılında 24 yıl süren deniz kuşatmasından sonra Girit adasını alarak Akdeniz egemenliğini güçlendirmiştir.

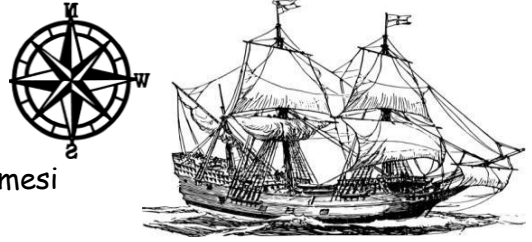
AVRUPA'DA UYANIŞ

Coğrafi Keşifler

Coğrafi Keşifler, 15. yüzyıl ve 16. yüzyıllarda Avrupalılar tarafından yeni ticaret yollarının bulunması amacıyla başlattıkları keşiflere denir.

Coğrafi Keşiflerin Sebepleri

- Geleneksel ticaret yollarının (İpek ve Baharat yolu) Müslümanların eline geçmesi
- Coğrafya bilgisinin ilerlemesi
- Pusulanın geliştirilmesi
- Gemicilik sanatındaki ilerlemeler
- Efsane ve hurafelere inanmayan cesur gemicilerin yetişmesi

Yapılan Coğrafi Keşifler

- Portekizli **Bartelmi Dias** Afrika'nın güney ucuna ulaşarak Ümit Burnu'nu buldu (1487)

- İspanyol asıllı **Kristof Kolomb**, Amerika Kıtası'nı buldu (1492). Ancak yeni bir kıta keşfettiğini anlayamadan öldü.

- Portekizli **Vasko do Gama** Ümit Burnu'nu dolaşarak Hindistan'a vardı (1498)

- Kristof Kolomb'un ölümünden kısa bir süre sonra İtalyan gemici **Ameriko Vespuçi**, Amerika'nın Hindistan değil yeni bir kıta olduğunu dünyaya ilân etti ve kıtaya onun adı verildi Amerika (1507)

- 1519'da Portekiz asıllı **Macellan** tarafından başlatılan batıya seyahat **Del Kano** tarafından tamamlanarak (1522) dünyanın yuvarlak olduğu ilk kez ispatlanmıştır

➤ Marko Polo'nun Seyahati (1271 - 1295)	➤ Kartier'in Seyahati (1534)	➤ İspanyolların keşfettiği yerler
➤ Bartelmi Diyaz'ın Seyahati (1486)	➤ Macellan'ın Seyahati (1519 - 1522)	➤ İngilizlerin keşfettiği yerler
➤ Vasco de Gama'nın Seyahati (1486)	➤ Kristof Kolomb'un Seyahati (1492)	➤ Fransızların keşfettiği yerler
➤ John Cabot'un Seyahati (1497 - 1498)	➤ Ameriko Vespucci'nin Seyahati (1499)	➤ Osmanlı hâkimiyetindeki yerler
		➤ Portekizlilerin keşfettiği yerler

Coğrafi Keşiflerin Sonuçları

- Hristiyanlık yayıldı. Buna karşılık dünyanın düz olduğu gibi pek çok yanlış bilgi aktaran din adamlarına olan güven azaldı.
- Keşfedilen yerlerde yetişen domates, vanilya, patates, tütün, kakao gibi bitki türleri ile Avrupalılar ilk kez tanıştı.
- Avrupalıların, keşfettikleri yerleri sömürgeleştirmesiyle Sömürgecilik Dönemi başladı.
- Keşifler, ticaret yollarının değişmesine neden oldu. Akdeniz limanları ile Baharat ve İpek Yolu eski önemini kaybederken Hint Okyanusu kıyısındaki limanlar önem kazandı.
- Yeni keşfedilen ülkelerde bol miktarda bulunan altın ve gümüş gibi değerli madenler Avrupa'ya getirildi. Avrupa'da ticaretle uğraşan kişiler (Burjuva sınıfı) zenginleşti. Tüccarların, soyluların ellerinde bulunan toprakları satın almalarıyla soylular eski güçlerini kaybettiler.
- Zenginleşen Avrupalılar, kültür ve sanat hareketlerini desteklediler. Böylece, Avrupa'da Rönesans'ın doğmasına ortam hazırlamış oldu.

Rönesans

Kelime anlamı "yeniden doğuş"tur. 15. ve 16. yy'da Sanat, edebiyat ve bilim alanlarındaki gelişmelere verilen addır.

Nedenleri:

- Coğrafi Keşiflerle birlikte ekonomik refaha kavuşan halkın bilim ve sanata önem vermeye başlaması.
- Eski Helen ve Roma dönemine ait eserlerin incelenmesi.
- Kâğıt ve Matbaanın öğrenilmesiyle birlikte okuma-yazma oranının artması, düşüncelerin geniş alanlara yayılması.
- İstanbul'un fethinden sonra İtalya'ya kaçan bilginlerin orada yapmış oldukları çalışmalar.
- Avrupa'nın İslami bilimsel eserleri kendi dillerine çevirmeleri
- Bilim adamlarını destekleyen "mesen" sınıfının varlığı.

UYARI: Rönesans'ın İtalya'da başlama nedeni, coğrafi konumu, ekonomik refahı ve eski Roma antik eserlerinin burada bulunmasıdır.

Gelişimi

İtalya'da başlayan Rönesans hareketleri, bütün Avrupa'ya yayılmıştır. Rönesans hareketleri Fransa ve Polonya'da bilim, Hollanda'da resim, İngiltere'de edebiyat alanında gelişme sağlanmasında etkili olmuştur. Bu dönemde; Giovanni Boccaccio, Nikola Makyevel, Francesko Petiark, Ciyovanni Bellini, Albert Dürer, Francis Bacon, Misel Monteyn, Leonardo Da Vinci, William Shakespeare gibi bilim adamları yetişmiştir.

Sonuçları

- Orta Çağ'ın skolastik kilise düşüncesi yıkılırken yerine serbest ve bilimsel düşünce doğdu.
- Hristiyanlığın sanat ve düşünce üzerindeki baskısı sona erdi.
- Bilim sanat ve edebiyatta pek çok yeni eserler verildi.
- Reform hareketine zemin hazırlandı.
- Avrupa'da bilimsel gelişmelerin önü açıldı.

Reform

Kelime anlamı düzeltme, yenileme anlamındadır. 16. yüzyılda Katolik mezhebindeki bozulmalar karşısında ilk olarak Almanya'da başlayan dinde yeni düzenlemeler yapılmasına "Reform" denir.

Nedenleri:

- Kağıt ve matbaayla birlikte okur yazar oranının artması.
- İncil'in farklı dillere çevrilmesi sonucu İncil'in asıl içeriğinin öğrenilmesi ve din adamlarına olan güvenin azalması.
- Kilisenin Endüljans yetkisini kullanarak zenginleşmesi ve halkın bu gelişmelere tepkisi.
- Rönesans hareketleriyle birlikte düşünce özgürlüğünün oluşması

Gelişimi

Martin Luther kilisenin uygulamalarına karşı çıkmıştır. Buna karşılık kilise, Martin Luther'i dinden çıkarmış ve ölüme mahkum etmiştir. Martin Luther, Katolik kilisesine karşı, **Protestanlık** mezhebini kurmuştur.

Sonuçları:

- Avrupa'da yeni mezhepler ortaya çıkarak mezhep birliği bozulmuştur.
- Katolik kilisesine ve din adamlarına olan güven azalmıştır.
- Kilisenin elinde bulunan eğitim sistemi laik bir şekle dönüştürülmüştür.
- Kilisenin elinde bulunan topraklar, mallar halk tarafından paylaşılmıştır.
- Bilimsel çalışmalar önündeki en büyük engel olan kiliseler, eski önemini kaybetmiştir.

Aydınlanma Çağı

18. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan her konuda akla öncülük tanıyan düşünce sistemine Aydınlanma", bu düşünce sistemi ile gelen yeni döneme ise "Aydınlanma Çağı" adı verilir. Aydınlanma Çağı'nda "akıl kullanılması ile doğru bilgiye ulaşabileceği" fikri temel olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde deney ve gözlem önem kazanmış, doğa bilimlerinde büyük gelişmeler sağlanmıştır.

Aydınlanma Çağı'nın oluşmasında etkili olan bilim adamlarından bazıları şunlardır.

Descartes: matematikle ilgili önemli çalışmalar yapmıştır. Analitik geometri alanında önemli katkılar sağlamıştır.

Jan Jak Russo: baskıcı düşüncelere karşı çıkararak demokrasinin doğmasına ve gelişmesine katkıda bulunmuştur

Galile: Astronomi ve fizik konularının yanında matematik alanında da çalışmalar yapmıştır. Klasik mekaniğin temellerini kurarak, astronomi sisteminin fiziğini ortaya koymuştur. Teleskobu, gök cisimlerini izleme yani astronomik düşünceyle kullanmıştır. "Yıldızların Habercisi" adlı eserinde, Güneş'in üzerindeki gölgelerin, Güneş'in kendi lekesi olduğunu söylemiştir. Bunun yanında, Batlamyus'un ortaya koymuş olduğu Venüs'ün devamlı olarak belli uzaklıkta olması ve hilal şeklinde görünmesi gerektiği fikrini çürütmüştür. Venüs'ün uzaklığının ve şeklinin zamanla değiştiğini ortaya koymuştur.

Johann Kepler: Astronomi ve matematik alanlarında çalışmalar yapmıştır. Gezegenlerin, Güneş çevresinde yörüngeler çizerek hareket ettiğini ortaya koymuştur.

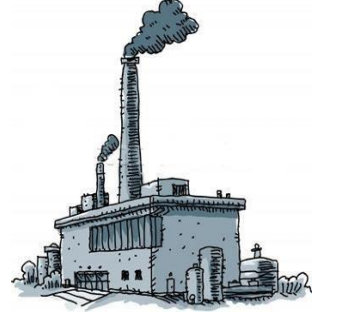
Newton: Diferansiyel integral hesabını icat etmiştir. Uzunluklar, alanlar, sıcaklıklar ve ağırlık konusunda çalışmalar yapmıştır. Matematik alanında kat sayıların birbirini izleme kuralını ve yer çekimi kanunu bulmuştur.

Sanayi İnkılabı

XVIII. yüzyılda ilk olarak İngiltere'de başlayan, daha sonra diğer Avrupa ülkelerine yayılan, etkileri bakımından tüm dünyayı sarsan önemli bir olaydır. **İngiltere'de** James Watt tarafından buhar gücünün makinelerde kullanılmasıyla tekstil alanında 18. Yy. ortalarında başlamış, Yakınçağ'da büyük bir gelişme göstermiştir.

Sonuçları:

- Pazar ve hammadde ihtiyacı artmış, sömürgecilik yeni bir boyut kazanmıştır.
- İşçi sınıfı ortaya çıkmıştır.
- Köylerden şehirlere hızlı nüfus akını başlamıştır.
- Sanayileşemeyen ülkeler sömürge durumuna düşmüştür.
- Osmanlı ülkesi, kapitülasyonların da etkisiyle açık Pazar haline gelmiştir.
- Osmanlı küçük esnafı ve Lonca teşkilatı çökmüştür.
- Kapitalizm, Liberalizm, Sosyalizm gibi kavramlar ortaya çıkmıştır.

Fransız İhtilali

Yakın Çağı başlatan, dünya tarihinde önemli yer tutan bir olaydır. Fransız halk meclisi, vergilerin meclisin onayı olmadan toplanmasını istememiş, onun üzerine Kral, meclisi dağıtmak istemiştir. Meclis de buna karşılık yeni bir anayasa metni hazırlamıştır. Kral anayasa metnine karşı çıkıp askerlerini meclise göndermiştir. Halk bu duruma kayıtsız kalmayarak meclisi desteklemiş ve Bastil Hapishanesindeki siyasi tutukluları serbest bırakmıştır. **1789'da İnsan Hakları ve Vatandaş Hakları Bildirisi ilan edilmiştir.**

Nedenleri

- Kralların halktan adaletsiz bir şekilde vergi toplaması ve halk sefalet içinde yaşadığı halde soyluların lüks içinde yaşaması
- J.J. Rousseau, Montesquieu gibi Fransız aydınlarının yönetimi ve sosyal eşitsizliği eleştirici yönde eserler vererek halkı aydınlatması
- Halkın sosyal sınıflara ayrılması, alt tabakada olanların soylular ve rahipler tarafından ezilmesi
- Fransa'nın ekonomisinin bozulması üzerine halktan ağır vergiler toplanması

Sonuçları

- Soylu ve rahiplerin ayrıcalıkları kaldırılarak herkes eşit sayılmıştır.
- Monarşi sistemi yıkılarak yerine halkın egemen olduğu demokratik sistem gelmiştir.
- Eşitlik, milliyetçilik, adalet ve özgürlük kavramları devletler arasında yaygınlık kazanmıştır.
- İmparatorluklar yıkılarak yerine milli devletler, gücünü tanrıdan alan krallıklar yıkılarak laik devletler kurulmuştur.

Bilgi: Laiklik, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrı olduğunu savunan ilkedir. Millî devlet ise tek bir ulusun oluşturduğu devlet yapısıdır.

DEĞİŞEN DÜNYADA DEĞİŞEN OSMANLI

Lale Devri

Lale Devri, 1718 Pasarofça Antlaşması'ndan 1730 Patrona Halil İsyanı'na kadar olan dönemdir. Dönemin padişahı III. Ahmet, sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'dır. Bu dönemde;

- Devlette huzur ve barış sağlanmaya çalışıldı.
- Lüks ve eğlenceye düşkünlük vardı.
- Sanat ve edebiyata önem verildi.
- Avrupa'daki bilim, sanat, kültür ve askerlik gibi alanlardaki gelişmeler takip edilmeye çalışıldı.
- Birçok saray ve köşk yapıldı, bahçeler çiçeklerle süslendi. Özellikle lale çiçeğinin çeşitleri yetiştirildi (bu nedenle döneme "Lale Devri" denildi).

Lale Devri Islahatları

- İbrahim Müteferrika ve Sait Efendi tarafından İstanbul'da ilk Türk matbaası kuruldu (1727). Matbaada dini kitaplar dışında da eserler basıldı.
- Avrupa'daki yenilikleri ve gelişmeleri daha yakından takip edebilmek için Paris, Londra, Viyana gibi başkentlere geçici elçilikler kuruldu.
- Yalova'da kâğıt fabrikası kuruldu.
- Yeniçerilerden bir itfaiye bölümü oluşturuldu.
- İstanbul ve önemli şehirlerde kütüphaneler açıldı.
- İlk defa çiçek aşısı uygulandı.
- İstanbul ve Selanik'te kumaş fabrikası kuruldu.
- İstanbul, İznik ve Kütahya'da bulunan çini atölyeleri yenilendi.
- Arapça ve Farsça eserler Türkçeye çevrildi.
- Yerli malı kullanımına önem verildi.
- Mimari, resim ve minyatürde gelişmeler oldu (III. Ahmet Çeşmesi, Levni'nin minyatürleri).
- Yeni kütüphaneler açıldı. Doğu ve Batı eserleri tercüme edildi.

NOT: Lale Devri'nde askeri alanda ıslahat yapılmamıştır.

Patrona Halil İsyanı (1730)

- Patrona Halil adında bir hamam tellağı, İstanbul'da ayaklanma çıkardı. Halkın bir kısmı da bu ayaklanmayı destekledi.
- Sebepleri; devlet adamlarının lüks ve eğlenceye düşkünlükleri, aşırı harcamalarda bulunmalarının halk arasında hoşnutsuzluk oluşturması; ıslahatların halkın düzeyinde olmaması; Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın, yakınlarını yüksek memurluklara getirmesidir.
- Sonuçları; Nevşehirli Damat İbrahim Paşa öldürüldü; III. Ahmet tahttan indirilerek yerine I. Mahmut getirildi; köşkler yıkıldı, bahçeler bozuldu; Lale Devri sona erdi.

NOT: Levni; Lale Devri'nin en önemli minyatür ustasıdır. Aslı adı, Abdülcélil Çelebi'dir.

18. yy Islahatları

I. Mahmut (1730-1754)

- Topçu ve humbaracı ocakları ıslah edildi.
- Orduda; takım, tabur, bölük ve alay teşkilatı kuruldu.
- Orduya subay yetiştirmek için Kara Mühendishanesi (Mühendishane-i Berri Hümayun) açıldı (1731).

III. Mustafa (1757-1774)

- Tophane ıslah edildi, yeni toplar döktürüldü.
- Sürat Topçuları birliği kuruldu.
- Maliye alanında düzenlemeler yapıldı.
- Donanmaya subay yetiştirmek amacıyla Deniz Mühendishanesi (Mühendishane-i Bahri Hümayun) açıldı (1773).

I. Abdülhamit (1774-1789)

- İstihkâm Okulu açıldı.
- Sürat topçularının sayısı arttırıldı.
- Kara ve deniz kuvvetlerini ıslah etmek için Avrupa'dan subaylar ve uzmanlar getirildi.
- Maliye alanında düzenlemeler yapıldı.

III. Selim (1789-1807)

- III. Selim döneminde yapılan ıslahatların tümüne "Nizam-ı Cedit" (Yeni Düzen) denir.

- Avrupa tarzında bir ordu kuruldu. Bu orduya "Nizam-ı Cedit Ordusu" denir (Nizam-ı Cedit ordusunun eğitim ve öğretimi için Fransa ve İsveç'ten subaylar getirildi. Bu ordu Akka Kalesi önünde Napolyon'un ordusunu yenilgiye uğrattı).

- Nizam-ı Cedit ordusunun masraflarını karşılamak için "İrad-ı Cedit" hazinesi kuruldu.

- Yerli malı kullanımı teşvik edildi.

- Avrupa'yı yakından takip edebilmek için Londra, Paris, Viyana ve Berlin'de sürekli elçilikler kuruldu.

- Okullarda yabancı dil uygulaması başlatılarak Fransızca zorunlu yabancı dil haline getirildi.

- III. Selim dönemi Kabakçı Mustafa İsyanı ile sona erdi. Nizam-ı Cedit Ocağı kaldırıldı.

18. Yüzyılda Yapılan İslahatların Genel Özellikleri

- Osmanlı Devleti'nin bilim ve teknik alanında Avrupa'nın gerisinde kaldığı kabul edilerek, Avrupa örnek alınmıştır. Bu dönemde yapılan ıslahatlarda Avrupa'nın etkisi görölmektedir.
- Gerilemeyi durdurmak için köklü ıslahatlar yapılmıştır.
- İslahatlar padişahlar ve devlet adamları tarafından gerçekleştirilmiştir. İslahatlar daha çok kişilere bağılı kalmıştır.
- İslahatlara karşı en büyük tepki yeniçerilerden gelmiştir.

- İslahatlara karşı isyanlar çıkmış, çıkan isyanlar sonucunda yapılan ıslahatlar yarım kalmıştır.
- Bu dönemde yapılan ıslahatlar 17. yüzyılda yapılan ıslahatlara göre daha köklü ve kalıcı olmuştur.
- İslahatlar sonucu birçok teknik makine ve buluş İstanbul'a gelmiş

19. yy İslahatları

II. Mahmut (1808-1839)

- 1826'da Yeniçeri Ocağı'nı kaldırdı. (Vaka-i Hayriye -Hayırlı Olay)
- Asakir-i Mansure-i Muhammediye adında yeni bir ordu kuruldu.
- Harp Okulu açıldı.
- Giysi konusunda memurlara zorunluluklar getirildi.
- Eyaletler yeni valiliklere ayrılarak memurlar maaşlı duruma getirildi.
- Müsadere(devletin ölen kişilerin mallarına el koyması) yöntemi kaldırıldı.
- Tımar sistemi kaldırıldı.
- Divan kaldırıldı; Bakanlar Kurulu sistemine geçildi.
- Muhtarlıklar oluşturuldu.
- Posta örgütü oluşturuldu.
- Karantina servisi kuruldu.
- Askeri amaçla, yalnız erkeklerin sayıldığı ilk nüfus sayımı yapıldı.
- İlk resmi Türk gazetesi yayınlandı. (Takvim-Vekaî).
- İlköğretim zorunlu duruma getirildi.
- İlk kez Avrupa'ya öğrenci gönderildi.
- Edebiyat, tarih, tıp alanında fakülteler açıldı.

NOT: Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması, II. Mahmut'un ıslahatlarını rahat yapmasına olanak sağlamıştır.

Abdülmecid Dönemi (1839–1861)

➤ 1839'da Tanzimat Fermanı yayınlandı. **Tanzimat Fermanı**; Mustafa Reşit Paşa tarafından hazırlanarak Gülhane Parkı'nda halka okundu. Fermanın diğer adı da "Gülhane Hatt-ı Hümayunu'dur. Tanzimat Fermanı ile; Osmanlı topraklarında yaşayan herkesin (Müslüman, Hristiyan, Musevi) can, mal ve namus güvenliğinin sağlanması, mahkemelerin açık hale getirilmesi, kanun önünde eşitliğin sağlanması, vergilerin herkesin gelirine göre düzenlenmesi ve herkese mal edinebilme hakkı sağlandı.

➤ 1856 tarihinde Islahat Fermanı imzalandı. **Islahat Fermanı** ile; Hristiyan ve Musevileri küçük düşürücü sözlerin kullanılmaması, azınlıkların kilise ve okul açması, devlet memuru olabilmesi, il genel meclisine üye olması, din ve mezhep özgürlüğünün tanınması, herkesin kanun önünde eşit olması, herkesin serbest ticaret yapmasına imkân sağlandı.

➤ İlk defa kâğıt para basıldı ("kaime" adı verilir).

➤ Galatasaray Sultanisi, Mülkiye, Darüşşüfaka ve Sanat Okulları açıldı.

➤ Yeni yönetim birimleri oluşturuldu. Bunlar; il, liva, kaza, nahiye ve köylere ayrıldı.

II. Abdülhamit (1876–1909)

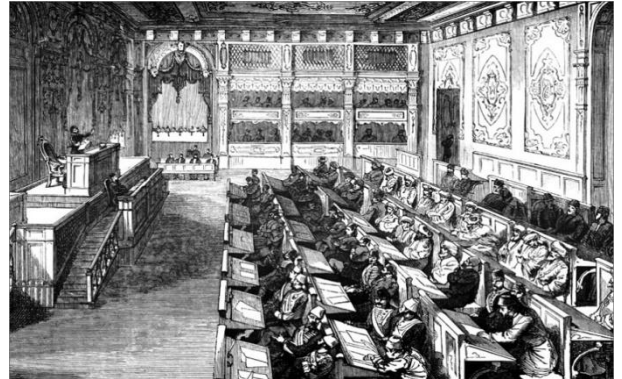
➤ 1876'da **I. Meşrutiyet** Genç Osmanlılar (Jön Türkler/Namık Kemal, Mithat Paşa, Ziya Paşa)'ın çalışmalarıyla II. Abdülhamit tarafından ilan edildi. I. Meşrutiyet'in ilanı ile; padişahın yetkileri kısıtlandı. Halk ilk kez yönetime katılma hakkı elde etti. 23 Aralık 1876'da **Kanun-i Esasi** kabul edildi. **NOT:** Kanun-i Esasi, Osmanlı Devleti ve Türk tarihinin ilk anayasasıdır.

➤ Anayasaya göre, padişah meclisi kapatma yetkisine sahipti. II. Abdülhamit, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) nedeniyle meclisi kapattı ve milletvekillerini Malta'ya sürgüne gönderdi.

➤ Meşrutiyeti yeniden kurmak isteyen aydınlar İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kurdular. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin (Enver Bey ve

Niyazi Bey) baskılarına daha fazla dayanamayan II. Abdülhamit 23

Temmuz 1908'de **II. Meşrutiyet**'i ilan etti. Kanun-i Esasi bazı değişiklikler yapılarak yeniden ilan edildi. Padişahın meclisi açma-kapama yetkisi kısıtlandı, sürgüne gönderme yetkisi elinden alındı.

➤ **31 Mart Olayı:** Meşrutiyet yönetimine karşı olanların kışkırtmaları sonucu 13 Nisan 1909 günü (Hicri takvime göre 31 Mart) İstanbul'da ayaklanma çıktı. Ayaklanmayı bastırmak için İttihat Terakki Cemiyeti, Hareket Ordusu adı verilen bir birliği Selanik'ten İstanbul'a gönderdi. Ordunun kurmay başkanı, Mustafa Kemal idi. İsyan bastırıldı. II. Abdülhamit tahttan indirildi.

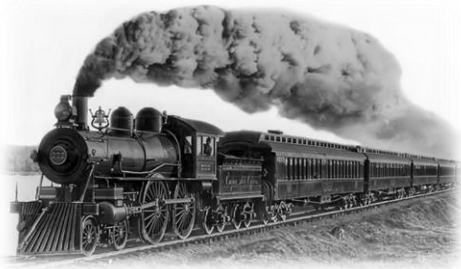
Osmanlı'da Yapılan Diğer Yenilikler

Haberleşme Alanında Yapılan İslahatlar

Osmanlı devlet adamları XIX. yüzyılda haberleşme alanında ıslahatlar yapılması gerektiğini düşünmüştür. Bunun üzerine 1840 yılında Posta Nezareti kurulmuştur. Posta Nezareti'nin kurulmasının ve illere postaneler açılmasının ardından ise Osmanlı Devleti ilk kez 1854 yılında Kırım Savaşı'nda telgrafı kullanmıştır. Telgraf daha sonra, telgraf hatlarının ülke geneline yayılması ile önemli bir haberleşme aracı hâline gelmiştir.

Ulaşım Alanında Yapılan İslahatlar

Buharlı makinenin icat edilmesinin ardından XIX. yüzyılda Avrupa'da buharla çalışan tren ve gemiler kullanılmaya başlanmıştır. Osmanlı Devlet adamları buharlı makine ile çalışan bu araçları incelemiş ve İngiltere'den buharlı bir gemi alınmıştır. Buharlı gemilerden sonra buharlı trenler de kullanılmaya başlanmıştır. İlk demir yolu hattımız İzmir ile Aydın arasında inşa edilmiş, zamanla başka demir yolu ağları da açılmış ve ulaşım kolaylaşmıştır. 1851'de Şirket-i Hayriye kuruldu. Günümüzde Şirket-i Hayriye "Şehir Hatları" adıyla İstanbullulara hizmet vermeye devam etmektedir.

Bankacılık Alanında Yapılan İslahatlar

XIX. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı Devleti'nde ulusal niteliğe sahip bir banka kurulması için yeterli sermaye yoktu ve bankalar yabancıların elindeydi. Bu durumdan ise en çok çiftçiler zarar görüyordu. 1863 yılında Mithat Paşa öncülüğünde devlet eli ve devlet himayesinde kurulan, adına Memleket Sandıkları denilen organizasyon; millî bankacılığın ilk örneği olarak tarihe geçmiştir. Memleket Sandıkları daha sonra bankaya dönüştürülmüştür ve günümüzde Ziraat Bankası olarak da bilinmektedir.

Eğitim Alanında Yapılan İslahatlar

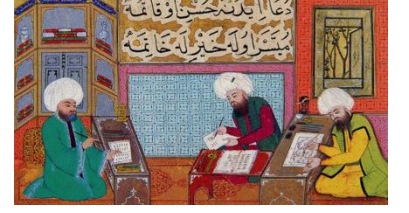
XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde eğitim alanında da pek çok yenilik yapılmıştır. Avrupa'ya öğrenci gönderilmeye başlanmış, ilköğretim mecburi hâle getirilmiştir. Harp Akademisi (Erkan-ı Harbiye Okulu) ve Galatasaray Lisesi (Mekteb-i Sultani) bu dönemde açılmıştır.

OSMANLIDAN KALAN MİRASIMIZ

Osmanlı'da Sanat ve Mimari

Osmanlı medeniyetinde çinçilik, minyatür, hattatlık, tezhip, ebru ve kakmacılık sanatları çok gelişmiştir.

Minyatür; el yazması eserleri süslemek ve aydınlatmak için perspektif olmadan yapılan resimlerdir. Minyatürle uğraşan sanatçılara nakkaş denilmiştir.

Hat sanatı; güzel yazı yazma sanatına verilen addır. Bu sanatla uğraşan kişilere hattat denilmiştir.

Tezhip; el yazması kitapların sayfalarının yıldız ve boya ile bezenmesi, yaldızlama anlamına gelmektedir.

Çinçilik; özel olarak hazırlanmış toprağın sırlanarak çeşitli nakışlarla süslenip pişirilmesiyle oluşan süsleme sanatına verilen addır.

Kakmacılık; ahşap taş veya metal üzerine belirli bir desen şekillendirilerek açılan oyuklara gümüş, sedef, altın gibi madenlerin gömülerek yapıldığı süsleme sanatıdır.

Ebru; kağıt süslemeciliğinde özel karışımly suyun üzerine neft yağı ile sulandırılmış yağlı boyadamlatılarak yapılan süs anlamına gelmektedir.

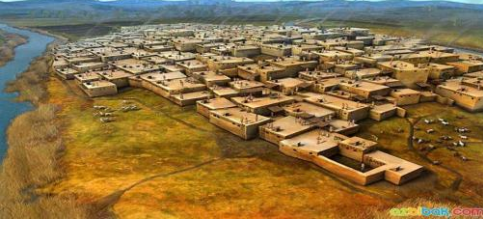
Osmanlı Devleti'nde **mimari** alanında günümüze ulaşan büyük eserler yapılmıştır. Bu eserlerde Osmanlı sanatına ait çok değerli örneklerde bulunmaktadır. Mavi, beyaz, yeşil İznik çinileri ve kubbesindeki mavi işlemeleriyle **Sultan Ahmet Camii**; Mimar Sinan'ın kalfalık eseri **Süleymaniye Camii**'ne ait külliye içerisinde medrese, haftana (darüşşifa) aşevi ve kütüphane bulunmaktadır. Ayrıca **Topkapı Sarayı**, **Dolmabahçe Sarayı**, **Çinili Köşk**, **III. Ahmet Çeşmesi**, **Haydarpaşa Tren Garı**, **İzmir Saat Kulesi** ve daha birçok eser buna örnek gösterilebilir.

3. ÜNİTE

ÜLKEMİZDE NÜFUS

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YERLEŞİM

Geçmişte Yerleşim

Tarih Öncesi dönemde insanlar yerleşim yeri olarak mağara ve ağaç kovuklarını seçmekteydi. Cilalı Taş devriyle beraber insanlar yerleşik bir hayata geçtiler. Tarımla uğraşan insanlar daha çok yerleşim yeri seçerken su kaynaklarına yakın olan yerleri tercih ettiler. Bu dönemde özellikle Anadolu, Mezopotamya ve Mısır çevrelerinde ilk yerleşim yerlerini oluşturdular. Dünyadaki ilk yerleşim yerlerinden bir tanesi Konya'da bulunan Çatalhöyük'tür.

Günümüzde Yerleşim

Sanayi İnkılabı insan gücüne dayalı üretim tarzından makine gücü ile üretim tarzına geçiştir. Bu dönemde, buharlı makinenin bulunması gibi köklü teknolojik değişiklikler oldu ve bu buluş tüm yapım alanlarına yayıldı. Zamanla bu gelişmeler bütün Avrupa'yı ve Avrupa dışındaki ülkeleri etkiledi. Sanayi İnkılabı ile refah düzeyi yükseldi ve bunun da etkisi ile nüfusta artış görüldü. Makineleşmenin yaygınlaşması, ham maddeye ve ticaret yollarına yakın yerlerdeki şehirlerin daha fazla büyümesine ve nüfusun hızla artmasına neden olmuştur. Böylece barınma ihtiyacının karşılanabilmesi için çok katlı binalar inşa edilmeye başlanmış ve büyük şehirler ile metropoller ortaya çıkmıştır.

Yerleşmeyi Etkileyen Faktörler

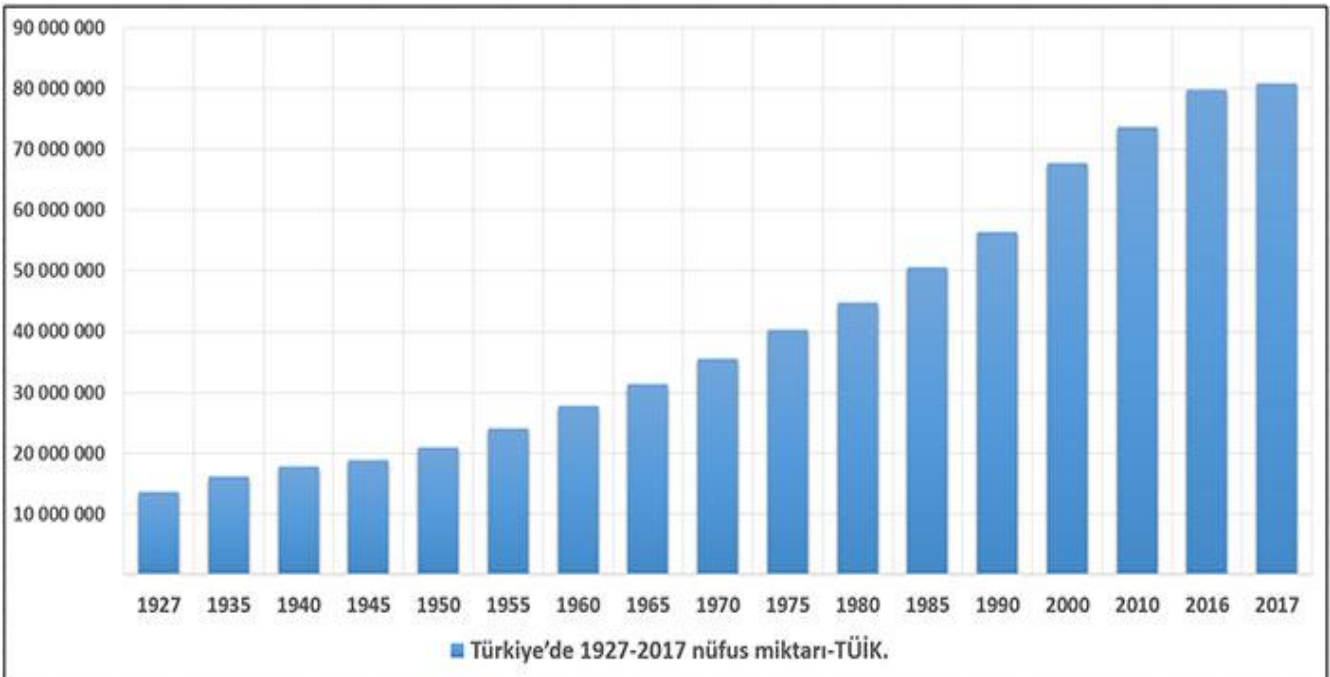
NİÇİN SAYILIYORUZ?

Nüfus Sayımı: Sınırları belli bir alanda belli bir zamanda yaşayan insan sayısını tespit edilmesidir. Nüfus Sayımı ile sadece insan sayısı değil insanların beslenme sağlık eğitim vb ihtiyaçları ile yapılması gereken yatırım ve planlamalar belirlenir.

Nüfus Sayımı sonucunda şu bilgilere ulaşılır

- *Yaşayan insan sayısı
- *Nüfusun eğitim-öğretim durumu
- *Nüfusun yaş durumu
- *Nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılımı
- *Kırsal ve Kentsel nüfus bilgileri
- *Nüfusun medeni durumu
- *Çalışan insan sayısı

- Osmanlı Devleti'nde ilk nüfus sayımı padişah II. Mahmut döneminde 1831 yılında yapıldı. O dönemdeki nüfus sayımının yapılma nedeni; askerlik çağındaki Müslüman asker sayısının ve vergi verecek insan sayısının tespit edilmesiydi.
- Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapıldı. 1990 yılına kadar sonu 0 ve 5 ile biten yıllarda yapılan nüfus sayımı bu tarihten itibaren 10 yılda bir yapılmaya başlandı.
- 2000 yılında yapılan nüfus sayımı da dahil nüfus sayımında sokağa çıkma yasağı uygulanırken, 2007 yılından itibaren sokağa çıkma yasağına gerek kalmaksızın adrese dayalı nüfus kayıt sistemine geçilmiştir.

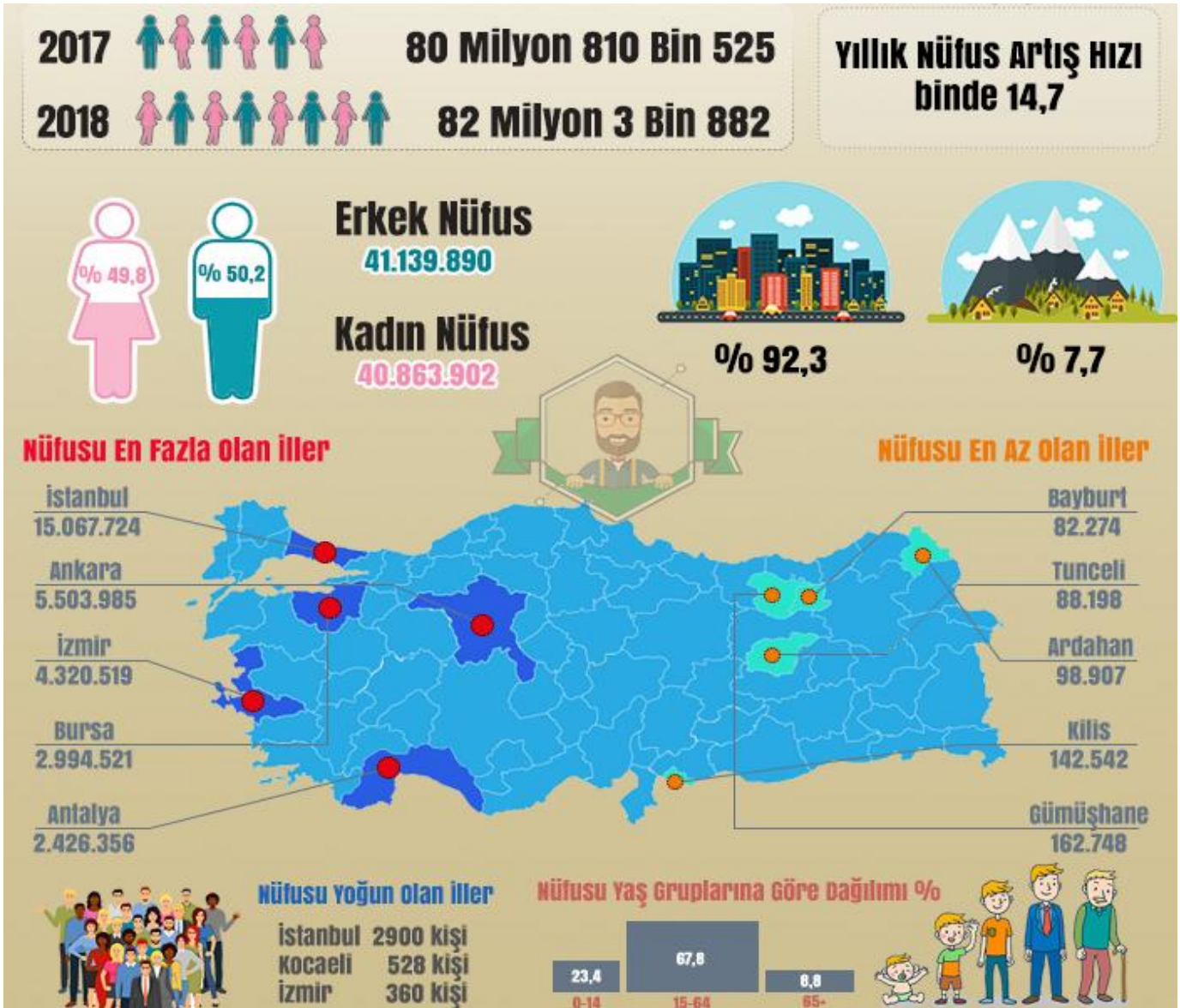
Not: Ülkemizde nüfus sayımını Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) yapar.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 1926 yılında Atatürk'ün isteğiyle Devlet İstatistik Enstitüsü(DİE) adıyla kurulmuş 2005 yılında adı TÜİK olarak değiştirilmiştir.

Türkiye Nüfusunun Özellikleri

Türkiye nüfusu ilk sayımdan bu yana sürekli artmaktadır. Bir ülkedeki nüfus artışını belirleyen en önemli unsurlar, doğumlar ve ölümlerdir. Bir ülkede doğumlar ölümlerden fazlaysa o ülkenin nüfusu artar, buna da **doğal nüfus artışı** denir.

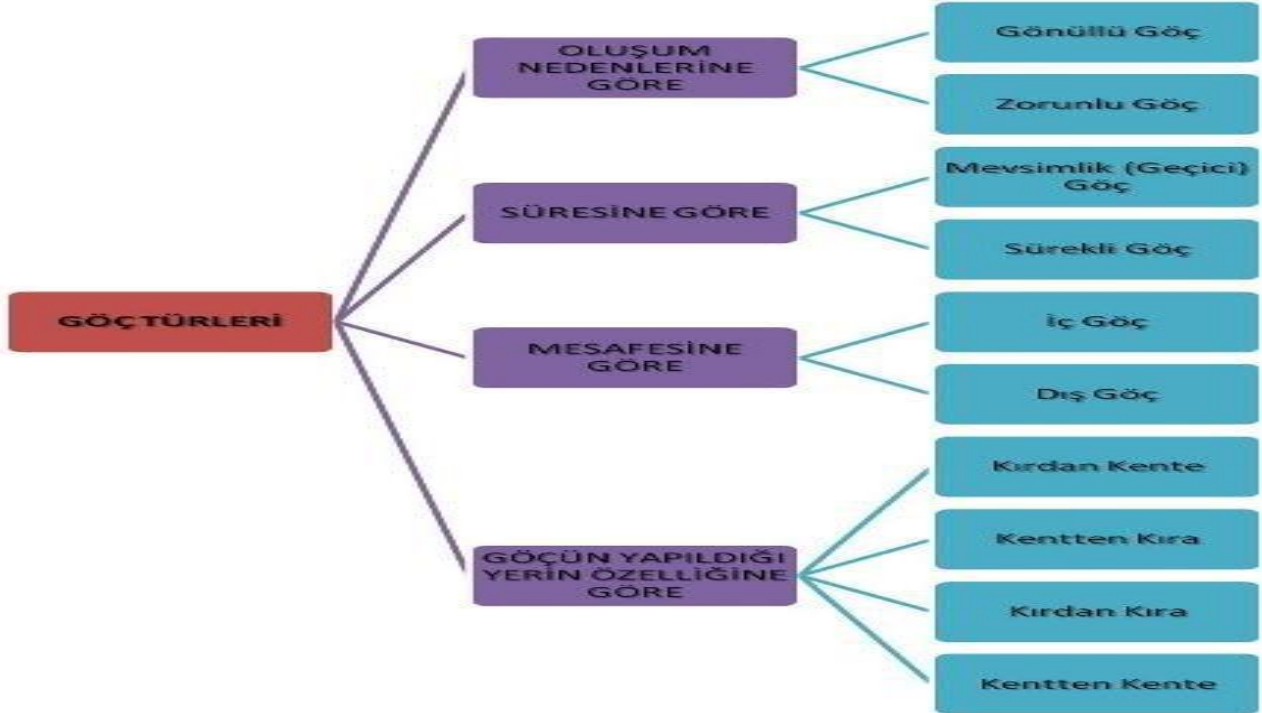
Ülkemizin nüfusu 31 Aralık 2017 tarihi itibarıyla 80 milyon 810 bin 525 kişidir. Genellikle geri kalmış ülkelerde doğurganlık oranı yüksektir, gelişmiş ülkelerde ise doğurganlık oranı düşüktür. Türkiye nüfusunun büyük bir bölümü 10-14 yaş grubu arasındadır. Ayrıca kadın ve erkek nüfusu birbirine yakın olup nüfusun yarısından fazlası 30 yaşından küçüktür.

Ülkemizde hızlı bir kentleşme yaşanmaktadır. 1927 yılında ülke nüfusunun 4'te 3'ü köylerde yaşarken 2000'li yıllarda bu oran tam tersine dönmüş ve köyden kentlere göçün sonucunda ülke nüfusunun 4'te 3'ü kentlere yerleşmiştir. 2010 yılı verilerine göre, Türkiye'de okuryazarlık oranı %90 civarındadır; erkeklerin okuma yazma oranı kadınlara göre daha fazladır. Ülkemiz genç bir nüfusa sahip olduğu için, çalışan insanların sayısı da fazladır. İnsanlar genel olarak tarım, sanayi ya da hizmet sektöründe çalışmaktadır. Son nüfus sayımına göre; tarım sektöründe çalışan insan sayısı azalmakta, hizmet ve sanayi sektörlerinde çalışan insan sayısında ise artış yaşanmaktadır.

GÖÇ

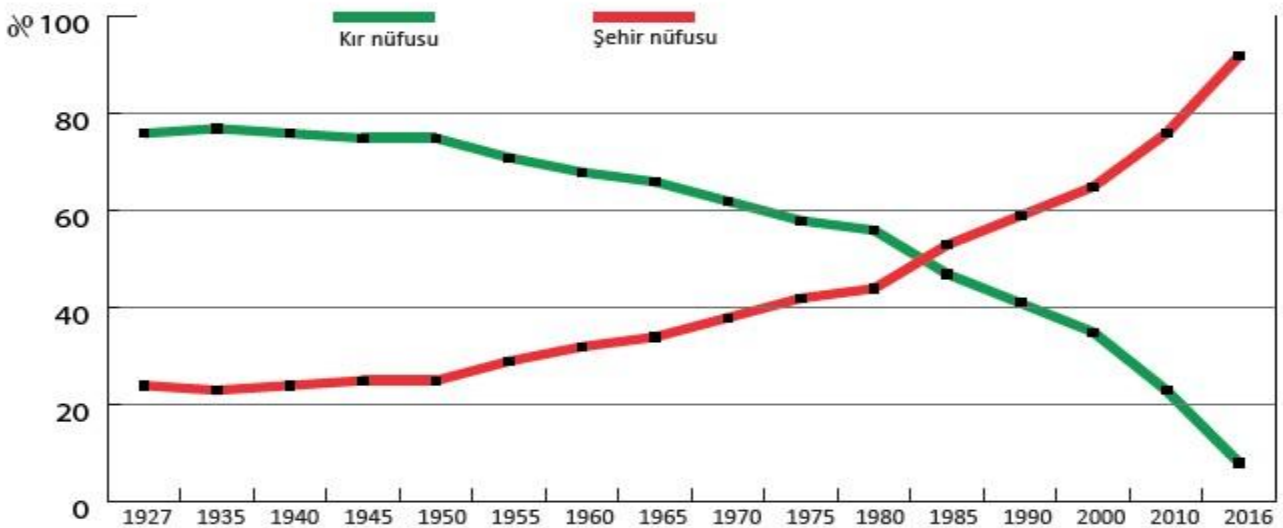
İnsanların bir yerden başka yere taşınmasına **göç** denir. Yer değiştirmeler ülke içinde olursa "iç

göç" ; ülke dışına olursa "**dış göç**" denir.

İç Göç: Ülke içerisinde yapılan göçe iç göç adı verilir.

- **İç göçün temel sebepleri:** Ekonomik imkânlar, eğitim imkânları, kan davası, terör gibi olaylar etkilidir.

Grafik 8.5: Türkiye'de 1927-2016 kır ve şehir nüfus oranları TÜİK, 2016.

Kırsal Yerlerden Kentlere Göçün Nedenleri:

- 1- Tarımda makineleşmenin artması
- 2- Hızlı nüfus artışı
- 3- Kentlerdeki iş olanakları
- 4- Kentlerdeki eğitim ve sağlık olanakları

Kentlere Göçün Sonuçları:

- 1- Kentlerde altyapı ve eğitim sorunları oluşur.
- 2- Gecekondulaşma sorunu.
- 3- Çevre kirliliği ve gürültü kirliliği.
- 4- Çevreye uyum sorunu yaşanması (kültür çatışması)
- 5- Doğal çevrenin bozulması
- 6- Yol, su, elektrik, sağlık kuruluşlarının yetersizliği.

Mevsimlik Göç: Çeşitli ekonomik nedenler veya turizm amacıyla sadece bir süreliğine yapılan göçe denir. Örnek: Yaz tatilinde tatil yörelerine gidilmesi vb.

Dış Göç: Ülkeler arasında yapılan göçe denir. artan işsizlik oranları, etnik ve dinî baskılar sonucunda ise dış göçler yaşanabilmektedir. Savaş nedeniyle başka bir ülkeye bir süreliğine giden kişilere **sığınmacı** o ülkeye yerleşenlere ise **mülteci** adı verilir. Ülkeler arasındaki karşılıklı nüfus değişimine ise **mübadele** denir.

Beyin Göçü (Yetişmiş insan gücü hareketi): Doktor, mühendis, bilim adamı gibi yetişmiş kişilerin başka ülkelerde çalışmasına beyin göçü denir. Beyin göçü ülkenin gelişmesini yavaşlatır.

YERLEŞME VE SEYAHAT ÖZGÜRLÜĞÜ

*Anayasamızın 23. Maddesi gereğince istediği yere yerleşebilir veya seyahat edebilir.

* Ancak bu hakları savaş, terör, salgın hastalık, tarihi eser bölgelerine zarar vermemek gibi nedenlerle bu hakları kanunlarla kısıtlanabilir.

- İnsanlar salgın hastalık olan yerlere, tarihi eser kalıntıları olan yerlere (sit alanları), hazine ve ya özel arazilere yerleşemez.

- Seyahat hakkı ise kişinin suç işlenmesi, salgın hastalık bölgelerine gitme veya ayrılma gibi durumlarda kısıtlanabilir

4. ÜNİTE ZAMAN İÇİNDE BİLİM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YAZININ SERÜVENİ

- İlk adım; Günümüzden yirmi bin yıl önce mağara duvarlarına çizilen hayvan resimleriyle başlayan insanın iz bırakma tutkusu, altı bin yıllık bir geçmişi olan yazının ortaya çıkarılmasında atılan ilk adımlardır. Önemi: Tarih, insanın yazıyı bulmasıyla başlar.(MÖ 3200)
- İlk yazı nesneleri gösteren resimler şeklindeydi.
- İlk yazıyı bulan Sümerler, konuşma dilini yazı diline çevirmek suretiyle düşünceyi ve tarihi gelecek kuşaklara bırakma yöntemini de bulmuş oldular.
- İlk Yazı Çeşitleri Sümerlerin kil tablet üzerine yazdıkları harflerin biçimi çiviye benzediği için bu yazıya **çivi yazısı** adı verildi. Çivi yazısını Babil ve Hitit gibi uygarlıklarda kullanmışlardır. Eski Mısırlıların kullandığı resimli yazıya **"hiyeroglif"** denir. Bu yazıda harfler resimlerle ifade edilir. Hiyeroglif yazılar yalnızca duvara ve anıtlara yazılırdı.
- İlk Alfabe; Fenikeliler yazıyı çeşitli harflerle anlatarak ilk alfabeyi icat ettiler. Bu alfabe Yunanlılar ve Romalılar tarafından da geliştirilerek Latin Alfabesi oluşturulmuştur.

A	B	C	D	E	F
G	H	I	J	K	L
M	N	O	P	Q	R
S	T	U	V	W	X
Y	Z	KH	SH	CH	MS
NH	HPK	[HOUSE]	[MAN]	[WOMAN]	[GOD]

TARİH BOYUNCA BİLGİNİN KORUNMASI VE SAKLANMASI AŞAMALARI

Kil tabletler, kil hamur hâldeyken üzerlerine çiviye benzer kamışlar ile yazının yazılıp kurutulmasıyla yapılmıştır. Her türlü ticari, dinî, edebî, bilimsel bilgi ve belgeler, kil tabletler üzerine yazılarak saklanmıştır. Asur kralı Asurbanipal kil tabletlerin saklanması ve korunması amacıyla Ninova şehrinde dünyanın ilk kütüphanesini kurdurmuştur.

Mısırlılar, Nil Nehri kenarlarında yetişen **papirüs** bitkisini çeşitli şekillerde işeyerek papirüs adı verilen kâğıt türünü üretmeyi başarmışlardır. Mısır'da kurulan İskenderiye Kütüphanesi'nde birçoğu papirüs kâğıdıyla hazırlanmış 900 binin üzerinde kitap bulunduğu tahmin edilmektedir.

Bergama Krallığı döneminde koyun ve keçi dersinden imal edilen ve katlanarak kitap hâline getirilebilen **parşömen** kâğıdı geliştirilmiştir. Papirüse göre daha kullanışlı olan parşömen bilginin saklanması ve yaygınlaştırılmasını hızlandırmıştır. Bu sayede Bergama'da kurulan kütüphanede parşömen kâğıdında yazılmış 200 binin üzerinde kitap bulunmuştur.

Çinliler 2000 yıl kadar önce günümüzde kullandığımız kâğıdın çok benzerini üretmeyi başarmışlardır. Dut ağacının kabuklarının suda bekletilip tokmakla dövülerek hamur hâline getirilmesi ve düz bir yüzey üzerine dökülerek kurutulması yoluyla elde edilen bu **kâğıt**, kısa sürede İpek Yolu üzerinde ticareti yapılan kıymetli bir ürün hâline gelmiştir. Müslümanlar, kâğıt yapımını VIII. yüzyılda Çinlilerden öğrenmişlerdir.

Matbaanın icadıyla birlikte kâğıt üretimi ve basılan kitapların sayısı artmıştır. Zamanla kâğıt teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde kâğıt maliyetleri düşmüş, bilginin yayılması hızlanmıştır. Bilgisayarların daha küçük ve daha az maliyetle üretilmeye başlanmasıyla bilgiler bilgisayarlara aktarılmaya ve işlenmeye başlanmıştır.

İnternet'in icadı ve yaygınlaşması sayesinde kitaplar ve her türlü bilgi ve belge dijital ortama aktarılmış ve tüm dünyaya çok daha hızlı ve kolay bir şekilde yayılmıştır. Günümüzde ise **tabletler**, **akıllı telefonlar** ve **e-kitap** okuyucular bilginin depolanmasını ve yaygınlaştırmasını kolaylaştırmaya devam etmektedir.

TÜRK İSLAM DEVLETLERİNDE BİLİM VE BİLİM ADAMLARI

Harezmi (780 - 850)

- Harezmi, Harezmi bölgesinin Hiva şehrinde doğdu.
- Matematik alanındaki çalışmaları ile cebiri temelini oluşturmuştur.
- Cebir sözcüğü de Harezmi'nin "El'Kitab'ül-Muhtasar fi Hisab'il Cebri ve'l-Mukabele" (Cebir ve Denklem Hesabı Üzerine Özet Kitap) adlı eserinden gelmektedir. Bu eser aynı zamanda doğu ve batının ilk müstakil cebir kitabı olma özelliğini taşımaktadır.

Farabi (870 - 950)

- Farabi, Farab şehrinde doğduğu için Farabi (Farablı) diye anılır.
- Batı kaynaklarında "Alpharabius" adıyla bilinir.
- Felsefe alanında önemli çalışmalar yapmıştır.
- Farabi insanı tanımlarken "âlem büyük insandır; insan küçük âlemdir." Diyerek bu iki kavramı birleştirmiştir. İnsan ahlakının temeli, ona göre bilgidir; akıl iyiyi kötünden ancak bilgiyle ayırır.

Biruni (973 - 1043)

- El Biruni, Merkezî Asya'da tarihi bir bölge olan Harezmi'de doğdu.
- Batı'da "Aliboron" adıyla bilinen Biruni'nin yapıtları birçok Batı diline çevrilmiştir. Biruni, hiçbir eserinde tek bir bilime veya konuya bağlı kalmadan bilimi tek bir bütün olarak gören bir ansiklopedisttir.
- El Biruni'nin eserlerinin sayısı yüz seksen civarındadır. Yetmiş adet astronomi ve yirmi adet de matematik kitabı bulunmaktadır. Tıp, biyoloji, bitkiler, madenler, hayvanlar ve yararlı otlar üzerinde bir dizin oluşturmuştur. Ancak bu eserlerden sadece yirmi yedisi günümüze kadar gelebilmiştir.
- El Biruni, astronomi üzerine yaptığı en iyi çalışmayı Gazneli Mahmut'un oğlu Sultan Mesut'a sundu. Sultan Mesut da bunun üzerine kendisine bir fil yükü gümüşi hediye edince, "Bu armağan beni baştan çıkarır, bilimden uzaklaştırır." diyerek bu hediyeği geri çevirdi.

İbn-i Sina (980 - 1037)

- İbni Sina Buhara şehrinde doğdu.
- Batı kaynaklarında "**Avicenna**" adıyla bilinir.
- İbni Sina, Değişik konular üzerine 240' ı günümüze gelen 450 kadar makale yazdı. Elimizdeki yazıların 150 tanesi **felsefe** 40 tanesi de **tıp** üzerinedir.
- Eserlerinin en ünlüleri felsefe ve fen konularını içeren çok geniş bir çalışma olan Kitabü's-Sıfa (İyileşme Kitabı) ile El-Kanun fi't-Tıb (Tıbbın Kanunu).
- Tıbbın Kanunu adlı eseri ortaçağ üniversitelerinde der kitabı olarak okutulmuştur.

Ali Kuşçu (1403 - 1474)

- Ali Kuşçu, Semerkant'ta doğdu.
- Asıl adı **Ali Bin Muhammed** Türk **gökbilimci**, **matematikçi** ve **dilbilimcidir**.
- Babası, **Timur İmparatorluğu** Sultanı ve astronomu **Uluğ Bey**'in kuşçusu olduğu için, ailesi "Kuşçu" lakabıyla meşhur oldu.
- **Akkoyunlu** hükümdarı **Uzun Hasan** kendisine büyük saygı gösterdi ve **Osmanlı Devleti** ile barış görüşmelerinde yardımını istedi. Ali Kuşçu, Uzun Hasan'ın sözcülüğünü (elçiliğini) yaptıktan sonra Mehmet'in davetiyle **İstanbul**'a geldi.
- **Osmanlı - Akkoyunlu** sınırında II. Mehmet'in emriyle büyük bir törenle karşılanan Ali Kuşçu, **Ayasofya** medresesine **müdris** oldu.

Takiyüddin (1521 - 1585)

- Takiyüddin, Şam'da doğdu.
- Arap asıllı Osmanlı **gökbilimcisi**, **matematikçisi** ve **mühendisidir**.
- **II. Selim** tarafından **saray müneccimbaşılığına** atandı. 1574 yılında **Galata Kulesi**'nde gözlem çalışmalarına başlamıştır. **Sokullu Mehmet Paşa**'nın desteği ve padişah **III. Murat**'ın fermanıyla 1577 yılında **Tophane** sırtlarında Takiyüddin'in yönetimi altında bir **gözlemevi** kurulmuştur.
- Takiyüddin'e ait el yazmalarının bir bölümü **Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi** ve **Deprem Araştırma Enstitüsü**'nde bulunmaktadır.

Pîrî Reis (1465 -1553)

- Kanunî döneminde yaşamış ünlü Osmanlı denizcisidir.
- Derlediği denizcilik notlarını **Kitab-ı Bahriye** adlı eserinde bir araya getirmiştir.
- Ayrıca 16. yüzyılda Dünya haritasını gerçeğe yakın bir şekilde çizmiştir. Dünya haritası ve Kuzey Amerika haritasının çizimlerindeki mükemmellik, tüm dünyada hâlen hayret ve hayranlık uyandırır.

El Cezerî (1136-1206)

- Mekanik mühendisliği ve fizik alanlarında çalışmalar yapmıştır.
- Robot bilimi üzerine yaptığı çalışmalar ile tanınmıştır. Tarihteki ilk robot örneklerini yaptığı kabul edilmektedir.
- Su ile çalışan mekanik saatler, müzik otomatları, su çıkarma makineleri gibi çeşitli robotların çizimlerini ve nasıl yapılacaklarını anlattığı **Kitab-ül Hiyel** adlı eseri çok önemlidir.
- Otomatik çalışan su makinesi, filli su saati, saz çalan robot ve pompa otomatı robotlarını tasarlamış ve yapmıştır.

İbn-i Heysem

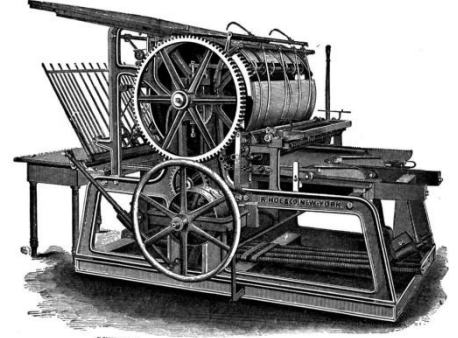
- Görme, optik ve ışık alanında bilime büyük katkılar sağlamıştır.
- Tarihin en önemli bilim insanlarından biriydi.
- İbn-i Heysem, baş yapıtı kabul edilen **Optikler Kitabı**'nın yanı sıra astronomi, felsefe, sayı teorisi ve geometri üzerine eserler yazdı.

AVRUPA'DAKİ BİLİMSEL GELİŞMELER

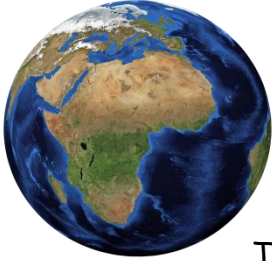
XV ve XX. Yüzyıllar arasında Avrupa'da gerçekleşen buluşlar ve teknolojik gelişmeler, günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına büyük katkı sağlamıştır. Matbaanın icadı, Dünya'nın yuvarlak olduğunun ispat edilmesi, buhar makinesinin icadı ve kütle çekim kanununun keşfi, günümüzdeki birçok teknolojik gelişmeye temel oluşturmuştur.

Matbaanın İcadı

Tarihte matbaa ilk defa **Çinliler** tarafından kullanılmıştır. Uygurlar, ahşap harflerden oluşan bir matbaayı geliştirmişlerdir. Kâğıdın Avrupa'da kullanılmaya başlanması ile yeni matbaa baskı teknikleri konusunda çalışmalar yapılmıştır. **J. Gutenberg**, 1140 yılında harfleri madeni bir parçaya kazımış ve yan yana dizerek satırlar oluşturmuştur. Bu sayede modern matbaanın temeli atılmıştır. Matbaanın icadı sayesinde basılı kitap sayısı artmış, insanların bilgi ve kültür düzeyi yükselmiştir. Haber ve bilgiler daha hızlı yayılmaya başlamıştır. Kitapların ucuzlamasıyla bilgiye ulaşmak daha kolaylaşmıştır.

Dünya'nın Yuvarlak Olduğunun İspat Edilmesi

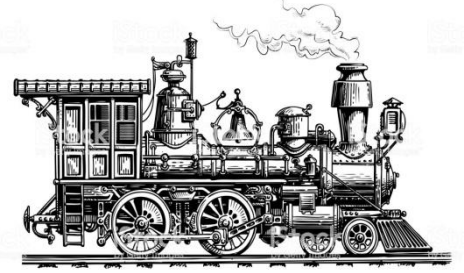
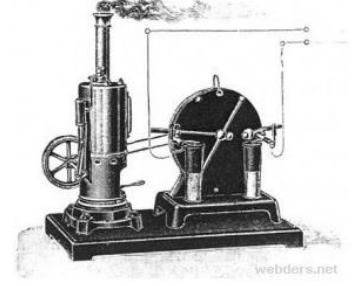
Dünya'nın şekliyle ilgili ilk çağlardan beri çeşitli fikirler öne sürülmüştür. Bilimsel birikimin henüz çok yeterli olmadığı o dönemlerdeki en yaygın fikir, Dünya'nın düz olduğuydu. Ancak bazı bilim insanları Dünya'nın yuvarlak olduğu söylemişler ve bunu kanıtlamak için çalışmalar yapmışlardır.

Tarihte Dünya'nın yuvarlak olduğunu fikrini ortaya atan ilk kişinin **Tales** olduğu bilinmektedir. **Pisagor**, M.Ö. 590'da Dünya'nın yuvarlak olduğunu fikrini savunmuş ve Dünya'nın Güneş etrafında döndüğü fikrini ortaya atmıştır. **Aristo**, yaptığı gözlemlere dayanarak Dünya'nın yuvarlak olduğunu fikrini savunmuştur.

Türk İslam bilgini **Birunî** yaptığı astronomi çalışmaları sonunda Dünya'nın yuvarlak olduğunu ve döndüğünü söylemiştir. Ayrıca Dünya'nın merkezindeki çekim kuvvetinden yani yer çekimi kuvvetinden bahsetmiştir. İtalyan gök bilimci **Galileo**, kendi yaptığı teleskop ile gezegenleri ve Güneş sistemini incelemiştir. Yapığı çalışmalar sonunda gezegenlerin Güneş etrafında döndüğünü ve Dünya'nın yuvarlak olduğunu belirlemiştir. Portekizli denizci **Macellan**, batıya doğru gidildiğinde Hindistan'a ulaşabileceğini böylece Dünya'nın yuvarlak olduğunu fikrini ispatlama çalışmıştır. Macellan, sürekli batıya giderek Filipinler'e ulaşmış ancak burada yerliler ile yapılan savaşta ölmüştür. Yolculuğu yardımcısı **Del Kano** tamamlamış, Hindistan'a ulaşmayı ve İspanya'ya geri dönmeyi başarmıştır.

Buhar Makinesinin İcadı

Amerikalı mucit ve mühendis **James Watt**, iki bölmeli bir buhar makinesi geliştirmiştir. Buhar gücü sayesinde çalışan bu makine, günümüzdeki makinelerinin temelini oluşturmuştur. Bu icat sayesinde kas gücünün yerini makine gücü almıştır. Bu durum, Sanayi Devrimi'nin başlangıcı olmuştur. Buhar gücüyle çalışan makinelerin bulunduğu büyük fabrikalar, lokomotifler ve gemiler inşa edilmiştir. Böylece üretim ve ulaşım alanlarında büyük gelişme yaşanmıştır. Kömür ve su gücü ile çalışan makineler zamanla yerini fosil yakıtlar ile elektrikle çalışan makinelere bırakmıştır. Günümüzde ise yenilenebilir enerji kaynakları ile çalışan makineler geliştirilmiştir.

Kütle Çekim Kanununun Keşfedilmesi

Dünya'nın ve diğer gezegenlerin varlıklara uyguladıkları çekim kuvvetine kütle çekim kuvveti denir. Tarihte **Hazinî** ve **Birunî** gibi bazı bilim insanları kütle çekim kanununu hakkında çalışmalar yapmışlardır. Kütle çekim kanunu sistemli bir hâle getiren bilim insanı ise **Newton** olmuştur. Uzaya gönderilen roket ve uyduların atmosferde yanmamasıyla ilgili çeşitli hesapların yapılabilmesi için kütle çekim kanunundan yararlanılması gerekmektedir.

ÖZGÜR DÜŞÜNCE VE BİLİM

Bilimin ilerlemesi ve bilimsel çalışmaların yapılabilmesi için ilk ve en önemli koşul, özgür düşünce ortamının sağlanmasıdır.

Tarihte özgür düşüncenin engellendiği dönemler de olmuştur. Orta Çağ'da Avrupa'da, özgür düşünce ortamına karşı olan ve sadece kilisenin söylediklerini doğru kabul eden **skolastik düşüncenin** sisteminin etkisiyle insanların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri mümkün olmamıştır. Bu dönemde, bilim insanlarına baskı yapılmış; fikirlerini açıklamaları, buluş ve keşifler yapmaları yasaklanmıştır.

15. ve 16. yüzyıllarda Avrupa'da gerçekleşen **Rönesans** ve **Reform** hareketleri sonunda skolastik düşünce zayıflamış, **pozitif düşünce** yaygınlaşmıştır. Pozitif düşüncede bilimsellik esastır; evreni anlamak, dünyanın evrenin merkezi değil bir parçası olduğunu keşfetmek için bilimsel araştırmalar, deney ve gözlem yapmak şarttır. Bu nedenle insanlar, düşüncelerini özgürce ifade edebilmeli ve bilimsel çalışmalar desteklenmelidir.

18. yüzyılın sonlarına doğru gerçekleşen **Fransız İhtilâli** ile hürriyet, adalet ve eşitlik gibi kavramlar, tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır. Bu kavramlar, özgür düşüncenin gelişmesine ve yayılmasına katkıda bulunmuştur. **Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi**'nde yer alan "Düşüncelerin ve inançların özgürce ifade edilmesi insanın en değerli haklarından. Bu nedenle her yurttaş serbestçe konuşabilir, yazabilir ve yazdıklarını yayımlayabilir." maddesi ile özgür düşüncenin önemi bir kez daha vurgulanmıştır.

1948 yılında ilan edilen **İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi**'nde "Herkesin görüş ve anlatım özgürlüğü hakkı vardır. Bu hak hangi ülkede olursa olsun bilgi ve düşünceleri arama, alma ve yayma özgürlüğünü içerir." maddesi ile düşünce özgürlüğü, evrensel olarak güvence altına alınmıştır.

Düşünce özgürlüğü, ayrıca T.C. Anayasası ile de güvence altına alınmıştır. Anayasamızın düşünce özgürlüğü ile ilgili maddeleri şöyledir:

Madde 25: Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Madde 26: Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hürriyetine sahiptir.

Madde 27: Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

5. ÜNİTE: EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT

TOPRAK

Toprak bütün canlılar için hayat kaynağıdır. Yeryüzündeki yaşam toprak sayesinde devam eder. İnsanlar topraktan tarım faaliyetleri ile yararlanır. Toprak hem bizi beslediği hem de bize vatan olduğu kutsal kabul edilerek "Toprak Ana" olarak anılmıştır.

Tarihte Toprak Yönetimi

1- Eskiçağ Anadolu'da Toprak Yönetimi

Erken çağlarda Anadolu'ya hâkim olan Hititler devlete ait toprakları ekip biçmek üzere devlet görevlilerine veriyor, bunun karşılığında bu görevliler de devlete asker yetiştiriyordu.

2-Feodalite (Derebeylik) Yönetimi

Ortaçağ Avrupasında rastlanan toprak yönetim şeklidir. Toprak sahibi soylulardı. Derebeyi (senyör) büyük şatolarda yaşarlardı. İsteddiği zaman toprağı üzerindeki köylülerle beraber satabilirdi. Köylünün toprak üzerinde hiçbir hakkı yoktu.

3-Selçuklularda Toprak Yönetimi

Selçuklularda tarım yapılan topraklar **ikta** denilen bölümlere ayrılmıştı. İktalar hizmet veya maaş karşılığında belirli süreler için askerlere, komutanlara ve devlet adamlarına verilirdi. Bu usulle verilen topraklar **has**, **ikta** ve **haraci** olarak üçe ayrılıyordu.

İkta sisteminin faydaları şunlardır:

- 1-Tarımsal üretimde süreklilik sağlanmış, tarım alanları boş kalmamıştır.
- 2-Önemli sayıda asker devlet hazinesine yük olmadan yetiştirilmiş ve savaşa hazır tutulmuştur.

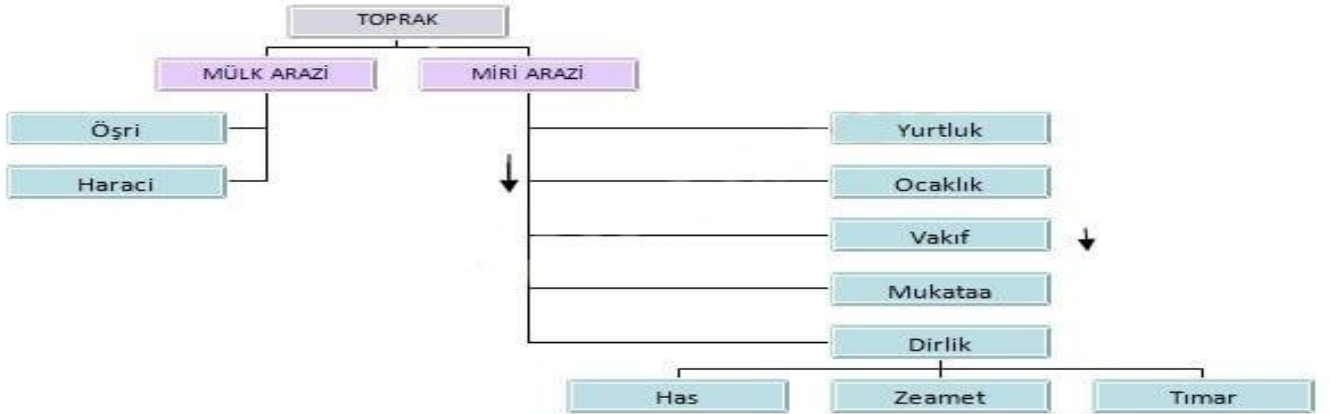
4-Osmanlılarda Toprak Yönetimi

Mülk Arazi

Mülkiyet hakkı arazi sahibinin olan topraklardır. Mülk arazi ikiye ayrılır:

Öşri Topraklar: Fethedildiği zaman Müslümanlara verilen topraklardır. Topraklar, sahiplerinin mülkü sayılır, isteyen topraklarını satabilir, bağışlayabilir, vakfedebilir, miras bırakabilirdi. Toprağı işleyenler, elde ettikleri ürünün 1/10'unu vergi olarak devlete verirlerdi. Bu vergiye **öşür** denirdi.

Haraci Topraklar: Bu toprakların sahipleri Gayrimüslimlerdi (Müslüman olmayanlar). Bunlardan alınan toprak vergisine **haraç** denirdi.

Miri Arazi

Mülkiyeti devlete ait olan topraklardır. Devlet bu toprakları işletmesi için üzerinde yaşayan kişilere verirdi. Toprağı iyi ekip biçmeyen veya üç yıl üst üste boş bırakanlardan toprakları geri alınır, başkasına verilir. Amaç; tarımda üretimin devamlılığını sağlamaktır. **Miri arazinin** bölümleri:

1. **Yurtluk Arazi:** Sınırları koruma karşılığında sınır boylarında ayrılan araziye denirdi.
2. **Ocaklık Arazi:** Kale muhafızlarına ve tersane giderlerine ayrılan sınır boylarındaki araziye denirdi.
3. **Vakıf Arazi:** Geliri cami, hastane, kervansaray, medrese gibi bilim ve hayır kurumlarının yapımı, idaresi ve bakımı için ayrılan topraklardı. Vakıf topraklarının gelirlerinden vergi alınmazdı.
4. **Mukataa:** Geliri doğrudan doğruya hazineye kalan araziye denirdi. Bu topraklardan elde edilecek gelir peşin olarak mültezim denilen varlıklı kişilere satılır ve mültezimlerden alınan paralar doğrudan hazineye aktarılırdı. Bu sisteme "İltizam Sistemi" denirdi.
5. **Dirlik Arazi:** Geliri devlet memurlarına ve askerlere maaş ve görev karşılığı olarak verilen topraklardır. Dirlik gelirlerine göre üçe ayrılırdı:
 - **Has:** Yıllık geliri 100 000 akçeden fazla olan toprağa denirdi. Padişaha, divan üyelerine, beylerbeylerine, şehzadelere ve sancak beylerine verilir.
 - **Zeamet:** Yıllık geliri 20 000 ile 100 000 akçe arasındaki topraklara denirdi. İkinci derecedeki memurlara verilir. Alaybeyleri, kapıcıbaşı, Divan kâtipleri gibi.
 - **Timar:** Yıllık geliri 3 000 akçe ile 20 000 akçe arasındaki topraklara denirdi. Savaşlarda yararlılık gösterenlere verilir. Timarlı Sipahi'ler gelirlerinin bir kısmıyla atlı asker yetiştirirler, bir kısmını da maaş olarak alırlardı.

5- Cumhuriyet Dönemi'nde Toprak Yönetimi

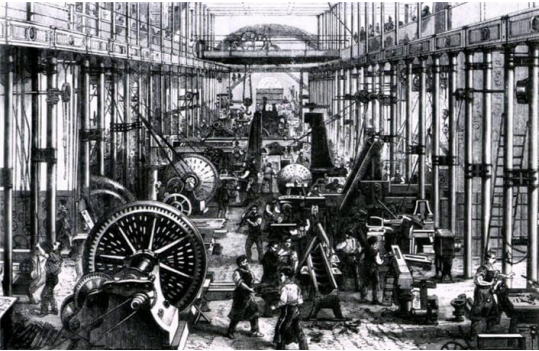
Cumhuriyetin ilanından sonra tarıma verilen destek artmıştır. Tarım sektöründe çalışan nüfus giderek azalmaktadır. Modern tarım yöntemleri kullanılmaya başlandığından topraktan yüksek verim alınmaya başlandı. Tarıma destek veren devlet kuruluşlarımızdan bazıları şunlardır:

- Tarım ve Orman Bakanlığı
- Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO)
- T.C. Ziraat Bankası
- Devlet Su İşleri (DSİ)
- Tarım Kredi ve Kooperatifleri (TKK)
- Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM)
- Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ÜRETİM

Başlangıçta avcı toplayıcı olarak yaşam süren insanlar, zamanla araçlar geliştirmeye başlamışlardır. Bu araçlardan biri de ilk olarak Mezopotamya'da MÖ 5000'lerde kullanıldığı düşünülen **tekerlektir**. O dönemlerde seramik kap üretiminde çark olarak kullanılmakta olan tekerleğin taşımacılık amacıyla ilk kez **Sümerler** tarafından MÖ 3000'de kullanıldığı düşünülmektedir.

Tekerlek dişlilerle birleşerek tarih boyunca birçok teknolojiye zemin oluşturmuştur. Makineler dişlilerin gelişmesi ile ortaya çıkmıştır. Makinelerde buhar gücünün kullanılması ise **Sanayi Devrimi**'ni başlatmıştır. İnsan yaşamında önemli değişimlere yol açan Sanayi Devrimi, insan ve hayvan gücünden makine gücüne geçiş olarak da ifade edilebilir. XVIII. yüzyılda İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi, kısa sürede başka alanlara yayılmış etkisini tüm dünyada göstermiştir. Sanayi Devrimi öncesinde insan gücüne dayalı olan üretim, makine gücüne dayalı hâle gelmiştir.

Üretim teknolojisindeki bu gelişme ile seri üretime geçilmiş, üretilen ürün miktarı

artmıştır. Önceden üretim denilince akla tarım, hayvancılık, zanaat gelirken Sanayi Devrimi ile üretim alanı genişlemiştir. Üretim teknolojisinde ortaya çıkan bu değişim, toplumsal yaşamı da etkilemiş, insanlar kentlere göç etmeye başlamışlardır.

Bu göçler ise zamanla kalabalık kentlerin sayısının artmasına yol açmış; geniş aileler yerini giderek çekirdek ailelere bırakmıştır. Şehirleşmeye bağlı olarak çevre sorunları da ortaya çıkmıştır. Makineleşme, çevre sorunlarının yanı sıra işsizliğin artmasına da yol açmıştır.

VAKIFLAR

Osmanlıda Vakıf Sistemi

- Vakıf, kişinin mal varlığının bir bölümün hayır işleri için bağışlamasına denir.
- Vakıf arazi gelirleri cami, han, hamam medrese gibi sosyal hizmetlere ve hayır kurumlarının masraflarına ayrılan topraklardır.
- Vakıf sistemi, Karahanlı, Gazneli ve Selçuklu devletlerinde de görülmüştür. Türk-İslam devletlerinde sosyal devlet anlayışı hakimdi. Osmanlı Devleti döneminde eğitim, sağlık, kültür ve bayındırlık alanlarında vakıflar önemli bir yer tutar.

- Vakıflar devlet tarafından desteklenir aynı zamanda devletin gözetiminde bulunurdu.
- Vakıflar Osmanlı topraklarında kent ve kasabaların gelişmesinde önemli bir yer tutar.
- Ulaşım, ticaret, taşımacılık alanlarında şehirler önemli derecede gelişmiştir.
- Halkın her türlü gereksinimini karşılayan vakıflar, eğitim-öğretim kurumları, hastane, kütüphane, imaret gibi yapıların giderlerini karşılamıştır.
- 16.yy'dan sonra vakıflar, yönetim ve adalet alanlarındaki bozulmaların etkisiyle önemini kaybetmeye başlamıştır. Kanunlara aykırı bir şekilde vakıfların kişilere dağıtılması vakıfların amaçlarından sapmasına neden olmuştur.
- 1836 yılında II. Mahmut vakıf sistemini kaldırarak Evkaf Nezaretini(bakanlığı) kurmuştur.

Günümüzde Vakıf Sistemi

- Cumhuriyetin anayasa ile belirlenen niteliklerine, anayasanın temel ilkelerine, hukuka ahlaka, milli birliğe dayalı olarak, Türkiye' de çok vakıf kurulmuştur.
- Sosyal adaleti pekiştirmek, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak vakıfların amaçları arasındadır.
- Türkiye' de kurulan vakıfların belirli organları olmalıdır. Yönetim organı, müteveli heyeti ve denetim birimi gibi bölümleri olmalıdır. Bunun nedeni, vakfın işleyişini kolaylaştırmak, amacının kapsamına ve faaliyetlerine uygun olarak çalışmaktır.

Vakıfların Kurulma Amaçları

- Toplumda çoğulcu ve özgürlükçü demokrasinin yerleştirilmesi
- İnsanlara, emeğe ve doğaya saygı çerçevesinde insanların düşünce anlayışını geniş alanlara yayma
- Eşitlik, dayanışma, adalet, dürüstlük gibi değerlerin tüm topluma benimsetilmesi.
- Sosyal devlet anlayışının ve demokrasinin gelişmesi için çalışma yapmadır.

Günümüzde Türkiye' de;

- Kızılay
- Yeşilay
- Darüßsafaka
- Darülaceze
- TEMA

gibi farklı alanlarda farklı vakıflar kurulmuştur.

MESLEK EDİNDİREN KURUMLAR

Geçmişte Meslek Edindiren Kurumlar

Ahilik

Ahilik, Anadolu'da 13. yüzyılda kurulmuş esnaf ve zanaatkârların birliğine denir. Ahi teşkilatının kurucusu olan **Ahi Evran**'ın asıl adı Şeyh Mahmut Nasiruddin'dir. Azerbaycan'ın Hoy şehrinde dünyaya gelmiştir. Anadolu'daki bütün esnaf ve zanaatkârların piri sayılan Ahi Evran, dericilik sanatıyla uğraşmıştır. Ahi Evran, ahlak, sanat ve konukseverliğin uyumlu bir birleşimi olan ahiliği kurarak saygın bir

konuma ulaştırmıştır. Bu teşkilat, asırlarca **esnaf ve zanaatkârlara rehberlik ederek çalışma ilkelerini belirlemiş**, devlet adamları bu teşkilata girmeyi onur saymışlardır.

Ahi Teşkilatının Görevleri

- 1-Üye sayısını, malların kalitesini ve fiyatları belirlemek
- 2-Arz-talep dengesine dikkat etmek
- 3-Müşterinin haklarını korumak
- 4-Üretimi ihtiyaca göre belirlemek
- 5-Zanaatkârlara sanat ahlakını yerleştirmek
- 6-Esnaf ile devletin ilişkilerini düzenlemek
- 7-Üyelerin zararlarını karşılamak ve kredi vermek
- 8-Çalışamayacak durumdaki üyelerini korumak
- 9-Esnaflar arasındaki haksız rekabeti önlemek
- 10-Esnafların ürettiği malların hiçbirinde halkın kıtlık yaşamamasını sağlamak.
- 11-Ülkeye yapılacak saldırılarda devletin ülkeyi savunmak ve yerleşim bölgelerinde Türk-İslam kültürünü yaymak.

1-Yamaklık Dönemi: 10 yaşından küçük olmayan çocuklar alınırdı. 2 yıl bedava ve düzenli şekilde çalışırlardı.

2-Çıraklık Dönemi: Artık emeğin karşılığında ücret alabilirlerdi. Ona büyüklere karşı saygılı olması, yalan söylememesi gibi öğütler verilirdi. Üç yıl boyunca çıraklık yapıldı.

3-Kalfalık Dönemi: Bu dönemde tören yapılır. Törene katılan kalfa o gün esnafa özgü kıyafetler giyer ve peştamal kuşanırdı. Üç yıl boyunca kalfalık yapıldı.

4-Ustalık Dönemi: Kalfalık döneminde herhangi bir olumsuzluk durumu olmadığında ustalığa yükseltilirdi. Müşterilere ve diğer kalfalara iyi davranması, ayrı bir dükkan yönetebilecek kanısı uyandırmış olması, yetiştirici niteliği kazanmış olması gerekmektedir.

Ahi teşkilatında kurallara uymayan esnafa, kusurun büyüklüğüne göre eğitici ve uzlaştırmacı cezalar verilirdi. Örneğin, çay, kahve ya da yemek ısmarlamak gibi...

Fütüvetname

Ahi yönetmeliği olan Fütüvetnamelere göre; Ahi, helalinden kazanmalıdır. Yoksul ve düşkünlere yardım etmeli, cömert olmalıdır. Hepsinin bir zanaatı olmalıdır. Fütüvvet kişinin yardım etmesi, haksızlığı önlemesi, kişini ayıbını görmemesi, kötü söz söylememesi, cana, mala ve onura el ve dil uzatmaması demektir.

Lonca Teşkilatı

Ahi teşkilatının Osmanlı Devleti Esnaf ve Sanatkârları üzerindeki etkileri 15. yüzyıldan itibaren zayıflamıştır.

Ahiliğin zayıflamasından sonra devletin denetim ve gözetimine açık Lonca Teşkilatları doğmaya başlamıştır. Üst düzey idarecilerinin Hükümdarın "Berat-ı Şerif'i" ile atandığı lonca teşkilatı, gittikçe güçlenerek esnaf ve zanaatkârlara hakim olmuştur. Loncalar sayesinde esnaf, idarede söz sahibi olmuştur.

Loncaların başlıca fonksiyonları şunlardır;

- 1-Ürünün kalitesini ve fiyatlarını belirlemek
- 2-Üyelerin birbirleriyle ve müşteriyle olan anlaşmazlıklarını çözmek
- 3-idarenin taşra temsilcilerine yardımcı olmak
- 4-Hükümet emirlerini halka, halkın isteklerini idarecilere aktarmak

Narh Uygulaması: Osmanlı da "Narh" uygulaması tüketicinin korunmasında en önemli unsurlardan biriydi. Bununla kalite ve fiyat kurallarına uymayanlar ile tüketiciyi aldatanlara üretimden el çektiriliyor ve üretim yapmaları yasaklanıyordu.

Osmanlı'da Eğitim

Mahalle Mektepleri (Sıbyan Mektebi)

Osmanlı Devleti'nde çocuklar mahalle mektebinde okula başlardı. İlk örnekleri 13.yüzyılda görülen bu okullar Tanzimat Dönemi'ne kadar varlıklarını korudular. Sıbyan Mektepleri ise cami, medrese imaret ve çeşmelerle birlikte hayırseverler tarafından yapılan okullardı. Bu mekteplerde Kuran okumayı, yazı yazmayı öğretirlerdi. Bu eğitim imamlar ya da orta derecede medrese mezunları tarafından verilirdi.

Medreseler

Ders okunan yer anlamına gelen medresede, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun ilk dönemlerinden itibaren ilim ve kültür alanında çalışmalar yapıldığı bilinmektedir.

- Osmanlıda ilk Medrese İznik'te Orhan Bey tarafından kurulmuştur.
- Osmanlılar medreselerdeki eğitim ve öğretim faaliyetlerini vakıflar aracılığıyla devam ettirdiler.
- Medreselerde ders veren öğretim görevlilerine "**Müderris**" adı verilirdi. Müderrisler Divan üyesi olan Kazasker tarafından atanırlardı.

- Fatih Sultan Mehmet zamanında İstanbul'da Sahn-ı Seman Medresesi açılmıştır.
- Genel olarak medreselerde belirlenen programlar çerçevesinde İslami ilimler, matematik, geometri, mantık, tıp, felsefe, fizik, kimya, tarih, coğrafya, tabiat bilimleri vb. okutulurdu.
- Medreselerin yüksek bölümü, ücretsiz ve yatılıydı. Yüksek bölümden mezun olanlar, medrese hocası (müderris), kadı ya da yönetici olurdu.

Enderun Mektebi

Devlet memuru, asker, idareci ve komutan yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Kelime anlamı "iç kısım" dır. Sultan II. Murat zamanında çıkarılan "**Devşirme Kanunu**" ile Devşirilen gençlerin zeki ve kabiliyetli olanları saraya alınarak burada açılan Enderun Mektebinde eğitime başlandı. Enderun'da iyi bir eğitim alan bu gençler, nitelikli devlet adamı ve usta zanaatkârlar olarak yetiştirilirlerdi. **NOT: Medreselerden farkı Enderun Mektebinde devşirilen Gayrimüslimlerin çocuklarının yetiştiriliyor olmasıdır.**

Enderun'da eğitim, dört konu üzerinde toplanmıştı:

- 1- Beden eğitimi
- 2- Uygulamalı saray isleri eğitimi
- 3- Yeteneklerine uygun bir sanat eğitimi
- 4- Teorik olarak İslami bilgiler öğretimi

- Öğretim, uygulamalı ve teorik olarak iki şekilde yapıldı. Uygulamalı olanlar, saray ve protokol hizmetleri, güreş, atlama, meç ve ok atma gibi spor çalışmaları, hat sanatı, müzikti. Teorik olanlar ise Türkçe, Arapça dil bilgisi olan sarf ve nahiv, Farsça, edebiyat, tarih, fen bilimleri, cebir ve İslami ilimlerdi.
- Bu önemli eğitim kurumu, Osmanlı devlet hayatına çok sayıda sadrazam, vezir, yüksek rütbeli asker ve birçok hattat, sair, müzisyen, minyatür ustası ve ressam yetiştirmiştir.

Günümüzde Meslek Seçimi

Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler:

- 1- Kişinin ilgi ve yetenekleri,
- 2- Kişilik özellikleri
- 3- Ailenin etkisi
- 4- Çevrenin etkisi
- 5- Kişinin beklentileri

Meslek seçerken su sorulara cevap verebilmemiz gerekir.

- a. Neler yapabilirim?
- b. Neleri yapmaktan hoşlanırım?
- c. Nasıl bir karaktere sahibim?
- d. Ne istiyorum?

Hangi Mesleği
Seçmeliyim?

Mesleki Liseler

Türk Milli Eğitiminin genel amaçları doğrultusunda, ilköğretimi bitiren öğrencilerin devam edebileceği 4 yıllık eğitim sonunda meslek kazandıran ülke ekonomisine katkı sağlayacak ara eleman yetiştiren ortaöğretim kurumlarıdır. Öğrenciler öğrenimleri süresinde haftanın belirli günlerinde mesleki eğitimlerine yönelik, kurum ve kuruluşlarda staj yaparlar.

Geleceğin Meslekleri

Günümüzde, teknolojinin etkisi ile değişen dünyada yeni meslekler ortaya çıkarken bazı meslekler de bu değişime ayak uyduramadığı için yok olup gitmiştir.

Varlığını önceden beri devam ettiren **öğretmenlik, doktorluk, mühendislik** gibi mesleklerin yanı sıra teknolojinin gelişmesi ile son yıllarda

- ✓ Sosyal Medya Uzmanlığı
 - ✓ Mobil Uygulama Geliştiriciliği
 - ✓ Yapay Zekâ Mühendisliği
 - ✓ Drone Operatörlüğü
 - ✓ Havacılık ve Uzay Mühendisliği
- gibi yeni meslekler ortaya çıkmıştır.

DİJİTAL DÜNYA

Günümüzde teknolojiyi hayatımızın birçok alanında kullanıyoruz. Özellikle son yıllarda ekonomide de teknoloji kullanımı artarak devam ediyor. Üretim, dağıtım ve tüketim sürecinde bunu rahatlıkla görebiliyoruz.

Tarımda, Tahmin ve Erken Uyarı Sistemi ile çiftçilerin cep telefonlarına uyarı mesajı gönderiliyor. Zirai don tehlikesinin yanı sıra hava durumuna göre olası hastalık ve zararlıların meyve ağaçlarına vereceği zarar 3-7 gün önceden tespit ediliyor.

3D yazıcılar, dokunmatik ekranlar ve diğer birçok dijital araç yaşamımıza girmeye devam ediyor. Akıllı saatler de bunların en güzel örneklerinden. Akıllı işletim sistemine sahip olan telefonlar ile eşleştirilebilen akıllı saatler, telefona ulaşmaya gerek kalmadan birçok uygulamanın çalıştırılabileceği yeni nesil kol saatleridir.

E-Ticaret

Genel Ağ üzerinden yapılan alışverişe "e-ticaret" diyoruz. E-ticaret, ticari işlemlerin elektronik ortamda en basit, hızlı ve verimli şekilde yapılmasıdır.

E-ticaretin avantajları, bu yolla zamandan ve mekândan bağımsız olarak dünyanın herhangi bir yerinde ve herhangi bir saatinde müşterilere alışveriş imkânı sunulabilmesidir.

E-ticarete süreçlerin büyük kısmı dijital ortamda yürütüldüğü için kısıtlayıcı zaman ve mekân problemleri bulunmamaktadır.

E-ticaret, geleneksel alışverişe göre müşterinin zaman kaybını azaltır. Binlerce müşteri beklemeksizin aynı anda alışveriş ve ödeme yapılabilir.

E-ticarete müşteriler farklı firmaların web siteleri ve farklı ürünler arasında hızlıca fiyat araştırması yapabilir. Bu da rekabetin artmasını ve fiyatların düşmesini sağlar.

E-ticaret, ulaşım sorunu ve giderlerini azaltır. E-ticaret yoluyla tüketiciler çok sayıda ürün çeşidini görebilirler. Genel Ağ üzerinden uçak, tren veya otel odası rezervasyonu, çevrim içi bilet alma gibi işlemler zaman kaybetmeden kolayca gerçekleştirilebilir.

E-ticaretin dezavantajları da vardır. Genel Ağ üzerinden yapılan alışverişlerde müşterinin ürünü canlı olarak görüp inceleme ve deneme şansı yoktur

Genel Ağ üzerinden yapılan alışverişlerde kredi kartı kullanıldığı için güvenlik riski olabilir.

Drone

İngilizcede erkek arı anlamına gelen drone (diron) günümüzde insansız hava araçları (İHA) anlamında kullanılıyor. Uzaktan kontrol edilen pilotsuz ya da insansız hava aracı drone, XX. yüzyılın birçok buluşu gibi öncelikle savunma sanayi için geliştirilmiştir.

Dağıtım açısından yeni gelişen bir teknoloji de olsa drone kullanımı günden güne artmaktadır. Bazı kargo şirketleri fiilen drone kullanımına başlamış, birçok kargo şirketi de gündemlerine drone ile taşımacılığı almıştır.

6. ÜNİTE

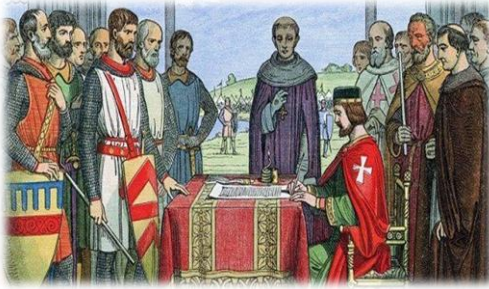
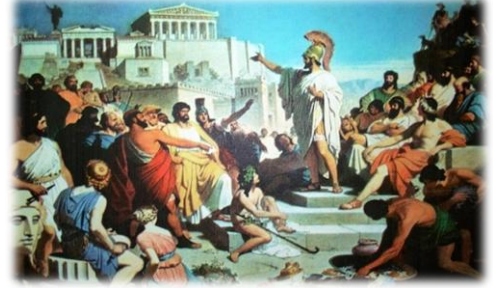
YAŞAYAN DEMOKRASİ

DEMOKRASİNİN SERÜVENİ

Demokrasi Yunancada halk anlamına gelen "demos" ile güç, kudret iktidar ve yönetim anlamına gelen "kratos" kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelir. Halkın egemenliğine dayanan yönetim şekli olarak tanımlanır.

Demokrasinin Tarihsel Gelişimi

MÖ 450: Atina'da Aristo, Eflatun ve Sokrates'in düşünce olarak katkıda bulundukları bir çeşit yönetim sistemi siyasi tarihteki yerini almıştır. "Site" denilen şehir devletlerinde kadınlar ve köleler site halkının dışında kabul ediliyordu. Belli bir yaşta olan erkeklerin (halk meclisinde) konuşma ve oy kullanma hakkı vardır.

1215: Kral John'un imzaladığı **Magna Charta**, kralın yetkilerini sınırlarken, halka hak ve özgürlüklerini tanıyordu. (Magna Charta ile kralın sınırsız yetki ve dokunulmazlığına son verildi, Kimsenin yargılanmadan cezalandırılmayacağı ilkesi getirildi, temsilcilere danışmaksızın gelişigüzel vergilendirmenin yapılmaması kabul edildi.)

1750: Avrupa'da aydınlanma felsefesi ile Anayasal demokrasinin düşünsel temelleri atılmıştır. **Montesquieu** güçler ayrılığını savunuyordu. **Rousseau** "özgürlük, eşitlik ve kardeşlik sloganıyla "toplumsal sözleşmeyi" yazdı. **J. Locke** ise yasama hakkı, özel mülkiyet hakkı ve belirli özgürlükleri savundu.

1789: Fransız İhtilali: İnsanlar mutlakîyetçi monarşiye karşı ayaklandılar. Ayaklanma sonucunda Fransız İnsan Hakları Bildirgesi kabul edildi. Bu bildirme bütün dünya insanlarını ve devletlerini etkiledi. Fransız İhtilali ile ilk kez eşitlik, hak, adalet, özgürlük ve milliyetçilik kavramları ortaya çıktı.

1948: 10 Aralık 1948 tarihinde BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi yayınlandı.

Türk Tarihinde Demokrasinin Gelişimi

Eski Türklerde siyasi, askerî ve ekonomik kararların alındığı meclise **toy** ya da **kurultay** adı verilirdi.

Orta Asya Türk devletlerinden biri olan Hunlarda her yıl ilkbaharın beşinci ayında (Haziran ayı) devlet işlerinin görüşüldüğü kurultay toplanırdı. Çeşitli şenliklerin ve spor etkinliklerinin yapıldığı bu toplantılarda bir taraftan da devlet işleri görüşülerek karara bağlanırdı. Bu meclislere ileri gelen boylar davet edilir, gelmeyenler devleti protesto etmiş kabul

edilirdi. Bu toplantılarda hükümdarların yanında her zaman **hatun** denilen hanımı oturur ve bazı elçileri kabul edebilirdi.

Modern anlamda Türklerde demokratikleşme hareketleri 19. Yy da başlamıştır

Tanzimat Fermanı (1839)

- 1-Kanun önünde herkes **EŞİTTİR**.
- 2-**VERGİ** kişilerin kazancına göre alınacak.
- 3-**RÜŞVET** ve iltimas kaldırılacak.
- 4.**ASKERLİK** işleri belli bir düzene göre yapılacak.
- 5-**KANUNUN** üstünlüğü kabul edilecek.

Yukarıda bazı maddeleri verilen Tanzimat Fermanı;

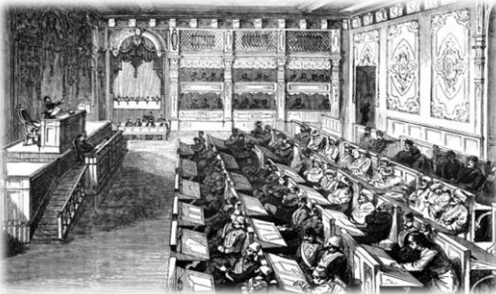
mutlakîyetin gücünü sınırlandırmıştır ve ilk kez bu ferman ile

Osmanlı Devleti hukuk üstünlüğünü kabul etmiştir. Bu durum demokratikleşme yolunda atılmış en önemli adımlardan birisidir. Ancak Osmanlı halkı Tanzimat Fermanı ile yönetimde söz sahibi olamamıştır.

Islahat Fermanı (1856)

Avrupalı devletlerin baskısıyla ilan edilen ferman, Tanzimat Fermanı'nın genişletilmiş halidir. Bu fermanla azınlıklar, Müslüman halktan daha ayrıcalıklı hale geldiler. Demokratik hareket sayılmasının nedeni bütün Osmanlı halkının can, mal ve namusunun korunması ve kanun önünde eşit sayılmalarıdır. Ama bu fermanla azınlıklar, Müslüman halktan daha çok haklar elde ettiler.

Meşrutiyet Dönemleri

Osmanlı halkı ilk kez 1876'da II. Abdülhamid döneminde ilân edilen **I. Meşrutiyet** ve Kanunî Esasi (Anayasa) ile yönetimde söz sahibi olmuştur ve böylece Osmanlı Devletinin yönetim şekli "**meşruti monarşi**" şeklinde değişmiştir. Anayasa gereği padişahın yanında halkın seçmiş olduğu vekillerden oluşan **Mebusan Meclisi** oluşturulmuştur. Oluşan bu parlamenter sistemde kanunların yürürlüğe girmesinde son sözün padişaha ait olması ve padişahın

meclisi açma-kapama yetkisinin bulunması meşruti yönetimde mutlakîyet rejiminin özelliklerinin korunduğunun en önemli göstergesidir. I. Meşrutiyet'in ömrü fazla uzun sürmemiştir. Meclisteki azınlıkların olumsuz faaliyetleri ve 93 Harbinden dolayı II. Abdülhamid meclisi kapatarak eski yönetim şekline geri dönmüştür. Ancak 1908 yılında bazı Osmanlı aydınlarının çalışmaları neticesinde II. meşrutiyet yönetimine geçilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Demokrasinin Gelişimi

TBMM'nin Açılması

Osmanlı topraklarının işgalini, I. Dünya Savaşından sonra imzalanan Mondros Mütarekesi daha da kolaylaştırmıştır. Nitekim İtilaf Devletleri 16 Mart 1920'de başkent İstanbul'u resmen işgal etmişler ve Osmanlı Mebusan Meclisi'ni dağıtmışlardır. Bu gelişmeler TBMM'nin açılmasına ortam hazırlamıştır. Mustafa Kemal bu durum üzerine harekete geçmiş, ulusal iradeyi milletin kendi kaderinde

etkili olabilmesi için **23 Nisan 1920'de TBMM'yi** açmıştır. TBMM'nin sürekliliğini sağlamak için de 20 Ocak 1921'de Teşkilat-ı Esasiye (Anayasa) kabul edilmiştir. Anayasada "**Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.**" maddesinin yer alması Cumhuriyet rejiminin en önemli habercisiydi.

Cumhuriyetin İlanı

Eylül 1922'de Kurtuluş Savaşı sonrasında 1 Kasım 1922'de Saltanatın kaldırılması Cumhuriyet'in önündeki en önemli engeli de ortadan kaldırmıştır. Ulusal egemenliğin gerçekleşmesini isteyen Mustafa Kemal öncülüğünde **29 Ekim 1923'te TBMM'de** konu tartışılmış ve karara bağlanmıştır. Böylece yeni kurulan devletin rejiminin **Cumhuriyet** olduğu kabul edilmiş ve ulusal egemenlik kesin olarak gerçekleşmişti

Çok Partili Hayata Geçiş Denemeleri

Cumhuriyet Halk Fırkası

Türkiyenin ilk partisidir. Temeli Anadolu ve Rumeli Medafai hukuk cemiyetlerine dayanır. II. TBMM'de halkın desteğini almış 1950 yılına kadar ülkeyi yönetmiştir.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

Saltanatın kaldırılmasından sonra görüş ayrılıkları artmış Kazım Karabekir'in öncülüğünde, Rauf Bey, Adnan Bey ve Ali Fuat'ın katılımıyla kurulmuştur. Partinin Şeyh Said ayaklanmasıyla ilgili olduğu düşünüülerek 1925'te kapatılmıştır. → İlk çok partili hayata geçiş denemesi başarısız olmuştur.

Serbest Cumhuriyet Fırkası

1929'daki dünya ekonomik krizinde çıkan sorunların çözümü demokrasi ve cumhuriyetin güçlenmesi ve hükümetin denetlenmesi için Atatürk'ün teklifiyle Fethi Okyar tarafından kurulmuştur.

İnkılap karşıtlarının partiye sızdığını gören Fethi Okyar partisini kapatmıştır. (17 Kasım 1930) → Çok partili hayata geçişte ikinci deneme başarısız oldu.

Çok partili hayata geçiş ancak 1945 yılında Demokrat Partinin kurulmasıyla sağlanmıştır.

CUMHURİYETİN NİTELİKLERİ

Anayasa

Anayasa temel kanundur. Yürürlükteki kanunlar anayasaya aykırı olamaz. Devletin temel yapısını, işleyiş biçimini, kişilerin hak ve özgürlüklerini belirleyen devlet ile halk arasında yapılmış bir sözleşmedir. Anayasa'nın ilk 3 maddesi değiştirilemez. Bu maddeler şöyledir;

MADDE 1. - Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

MADDE 2. - Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir Hukuk Devleti'dir.

MADDE 3. - Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanunda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Milli marşı "İstiklal Marşı"dır. Başkenti Ankara'dır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Temel Nitelikleri

1. Demokratik Devlet

- Demokrasi; egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olmasıdır.
- Demokrasilerde belli dönemlerde yapılan seçimlerle halk temsilcilerini belirler. Böylece millet temsilcileri aracılığı ile kendi kendini yönetir.
- Vatandaşlar kanunlara göre seçme ve seçilme hakkını kullanır. Herhangi bir baskı olmadan istediği siyasi partiye oyunu verir. Aynı zamanda istediği siyasi partiye üye olabilir ve partisi için çalışabilir.

- Herkesin eşit oy hakkı vardır. Seçimlerde oylama gizli, oy sayımı ise açık yapılır.
- Demokrasilerde, kişiler özgürce düşünür ve düşündüğünü ifade eder.

2. Hukuk Devleti

- Toplumun düzen içinde yaşamasını sağlayan kurallar bütününe hukuk denir. Devlet bütün uygulamalarını bu kurallara göre yapar. Hukuk devletinde herkes kanun önünde eşittir. Devlet bütün vatandaşlarına eşit yakınlıktadır.
- Haksızlığa uğrayan herkes mahkemeler aracılığı ile hakkını arar.

Hukuk devletinde hiç kimse hukuksuzca bir davranışta bulunamaz. Devlet bile kişi tarafından mahkemeye verilebilir. Eğer devlet tarafından yapılan bir haksızlık varsa mahkemeler aracılığı ile giderilebilir.

- Hukuk devletinde, mahkemeler bağımsız olmak zorundadır. Herhangi bir kimsenin veya bir kurumun etkisi altında olamaz. Çünkü mahkemeler adaletin dağıtıldığı yerdir. Eğer mahkemelerin bağımsızlığı sağlanmazsa adaletsizlikler ortaya çıkabilir. Dolayısı ile mahkemelerde gücünü kanunlardan almaktadır.

3. Laik Devlet

- Laiklik, devletin hukuk kurallarının akla, bilime ve toplumun ihtiyaçlarına dayalı olmasıdır. Laik devletlerde din ve devlet işleri bir birinden ayrılır, vatandaşlara inanç ve ibadet özgürlüğü tanır.
- Anayasamızın 24. maddesine göre, Türkiye'de herkes istediği dine inanmakta, istediği ibadeti yapmakta özgürdür. Hiç kimse inancından dolayı veya yapmış olduğu ibadetten dolayı kınanamaz ve suçlanamaz. Yine hiç kimse laik düzeni yıkmaya yönelik herhangi bir faaliyette bulunmaz.
- Devlet hangi dine mensup olursa olsun vatandaşlarına karşı eşit uygulamalar yapmalıdır. Ve laik düzenin koruyucusu olmalıdır.

4. Sosyal Devlet

- Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin en önemli özelliklerinden birisi de Sosyal Devlet anlayışının olmasıdır. Devlet, dil, din, mezhep, ırk, cinsiyet farkı gözetmeksizin her vatandaşını eşit kabul eder ve herkese hizmet götürmeye çalışır. Sosyal devlet anlayışında devlet halk için çalışır ve halk için vardır.
- Devlet; eğitim-öğretim hizmetini, sağlık hizmetini, yol hizmetini, su hizmetini, elektrik hizmetini, iletişim hizmetini ve din hizmetini vatandaşlarına ulaştırmak zorundadır. Bütün bu hizmetleri yaparken bölge ayrımı yapmamalıdır. Ülkenin doğusuna, batısına, güneyine ve kuzeyine veya ilinden en küçük köyüne kadar aynı hizmetleri götürmelidir.

7. ÜNİTE

ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER

YURTTA BARIŞ DÜNYADA BARIŞ

Uluslar Arası Kuruluşlar

Uluslararası kuruluşlar, ülkeler arasındaki siyasal, ekonomik, kültürel ve bilimsel alanlarda iş birliği geliştirmek amacıyla kurulmuştur.

Ülkemiz, dünya çapında söz sahibi olmak ve barışa katkı sağlamak amacıyla birçok uluslararası kuruluşa üye olmuş; kurulduğu ilk günlerden itibaren komşuları ve bölge ülkeleriyle barış içerisinde yaşamak istemiştir.

Millî dış politikamız, başta Atatürk'ün belirlediği **yurtta ve dünyada barış** ilkesi olmak üzere ülkelerin ve devletlerin tam bağımsızlık, eşitlik ve karşılıklı saygı ilkelerine bağlı olacak biçimde şekillenmiştir.

Ülkemizin üye olduğu uluslararası kuruluşlar şunlardır:

Birleşmiş Milletler (BM)

➤ Birleşmiş Milletler 1945 yılında kurulmuştur. ABD, İngiltere, Sovyetler Birliği ve Çin'in öncülüğünde kurulan bu örgüt, dünya barışı ve güvenliğini sağlamak için çalışmalar yapmıştır.

➤ Birleşmiş Milletlerin amaçları arasında;

- Uluslararası ilişkileri pekiştirmek,
- Ekonomik, sosyal, kültürel ve toplumsal sorunlar konusunda uluslararası işbirliği sağlamak.
- Uluslararası insan haklarının korunmasında uzlaşmacı bir tavır sergilemektedir.

➤ Birleşmiş Milletler, dünya barışını ve güvenliğini sağlamak amacıyla kurulmasına rağmen, kuruluşundan günümüze kadarki dönemde ortaya çıkan savaşlar ve savaşın olumsuz sonuçları karşısında yeterliliği tartışılmaktadır.

Kuzey Atlantik Antlaşması (NATO)

➤ 1949 yılında kurulan NATO, uluslararası siyasi, ekonomik ve önemli alanlarda işbirliğini ve dayanışmayı güçlendirmek için önemli çalışmalar yapmaktadır.

➤ Belçika, İngiltere, Kanada, Danimarka, İtalya, Portekiz, Türkiye, ABD, Hollanda gibi devletler NATO'ya üyedir. Türkiye NATO'ya 1952 yılında girmiştir.

➤ Dünya barışını korumak için dünyanın birçok yerinde önemli görevler üstlenmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO)

- 1946 yılında kurulan bu örgüt, verem, çiçek, AIDS, hepatit gibi salgın hastalıklarla mücadele etmektedir.
- 1947 yılında Türkiye bu kuruluşa katılmıştır.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

- Dünyadaki doğal kaynakların azalması, tarımsal üretimin düşmesi, küresel ısınmayla birlikte gelen kuraklıklar bu örgütün kuruluşunda etkili olmuştur.
- Dünyadaki en önemli sorun olan açlığa karşı önemli tedbirler almaktadırlar. Günümüzdeki yoksul ülkelere besin yardımı yapmakta ve bu yardımları teşvik etmektedirler

Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyi (Türk Konseyi)

- Türk dili konuşan ülkeler arasındaki iş birliğini geliştirmek amacıyla 2009 yılında kurulmuş uluslararası bir örgüttür.
- Üyeleri Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan ve Nahçıvan'dır.

Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP)

- Doğal afetler, savaşlar veya sivil çatışmalar nedeniyle açlıkla karşı karşıya kalan insanlara gıda yardımı yapılması amacıyla kurulmuş uluslararası bir örgüttür.
- 1961 yılında Birleşmiş Milletlere bağlı olarak kurulmuştur.

İslam İş Birliği Teşkilatı (İİT)

- İslam ülkelerinin çıkarlarını korumak ve üye ülkeler arasında iş birliğini geliştirmek amacıyla 1969 yılında kurulmuştur.

Avrupa Konseyi

- Avrupa çapında insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü savunmak amacıyla 1949 yılında kurulmuştur.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bu örgüte bağlıdır.

WFP

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

EKONOMİYE YÖN VEREN KURULUŞLAR

Ülkemizin Üyesi Olduğu Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar

Ülkemiz, ekonomik ve siyasal alanlarda güçlü bir devlet olmak amacıyla komşu devletler ile ekonomik ilişkilerini geliştirmekte; komşu ülkelere makine, yedek parça, inşaat malzemeleri, tekstil ve tarım ürünleri ihraç ederken komşu ülkelerden petrol, doğalgaz, tarım ürünleri, çeşitli ham maddeler ithal etmektedir.

Ülkemiz hem komşuları hem de diğer ülkeler ile ekonomik ilişkilerini geliştirmek amacıyla uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmaktadır.

Avrupa Birliği Avrupa Birliği

Avrupa kıtasında bulunan devletlerin siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki iş birliğini güçlendirmek amacıyla 1958 yılında kurulmuştur. AB, günümüzde 28 üye ülkeden oluşmaktadır. Ülkemiz, 1959 yılında AB'ye üyelik için başvurmuştur.

G20

G20, dünyanın en büyük ekonomisine sahip 19 ülkeden ve Avrupa Birliği komisyonundan oluşmaktadır. G20'ye üye ülkeler Türkiye, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, Rusya Federasyonu, Avrupa Birliği, ABD, Kanada, Meksika, Arjantin, Brezilya, Çin Hindistan, Japonya, Güney Kore, Endonezya, Avustralya, Güney Afrika ve Suudi Arabistan'dır.

Ekonomik İş Birliği Teşkilatı

Ekonomik İş Birliği Teşkilatı, üye ülkelerin ekonomik ve kültürel iş birliğini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Teşkilata üye ülkeler Türkiye, İran, Pakistan Afganistan, Azerbaycan, Kazakistan Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan'dır.

Gelişen Sekiz Ülke D-8

D-8, gelişme yolundaki üye ülkelerin dünya ekonomisi içindeki durumlarını iyileştirmek ve üye ülkeler arasında ticari ilişkileri geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Türkiye'nin daveti ile İran, Pakistan, Bangladeş, Malezya, Endonezya, Mısır ve Nijerya'nın katılımıyla kurulmuştur.

Karadeniz Ekonomik İş Birliği Teşkilatı (KEİ)

KEİ, Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin coğrafi konumlarından ve ekonomik etkinliklerinden üye ülkelerin yararlanmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Ayrıca bu teşkilat, Karadeniz çevresinin barış ve huzur bölgesi olmasını sağlamaktadır.

Avrupa Kafkasya Asya Ulaştırma Koridoru (TRACECA) TRACECA, Karadeniz, Kafkasya ve Orta Asya'da uluslararası ulaşımı geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Kuruluşa üye ülkeler Azerbaycan, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, İran, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Romanya, Tacikistan, Türkiye, Türkmenistan, Özbekistan ve Ukrayna'dır

Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı (TANAP)

TANAP, Azerbaycan doğalgazının Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınmasını amaçlayan boru hattı projesidir. Hattın uzunluğunun 1850 kilometre olması hedefleniyor. Proje, 12 Haziran 2018 tarihinde açılmıştır.

FARKLI KÜLTÜRLERE KARŞI KALIP YARGILAR

Kalıp yargı, belli bir grup hakkında okunarak ya da başkalarından duyularak elde edilen bilgilerden oluşan genellemelerdir. Kalıp yargılar, bir grubun üyelerine karşı önceden davranış geliştirmek gibi olumsuz bir yaklaşıma yol açar.

Farklı kültürlerden insanlarla ilgili olarak geliştirilen kalıp yargılar da bulunmaktadır. Kalıp yargı örnekleri:

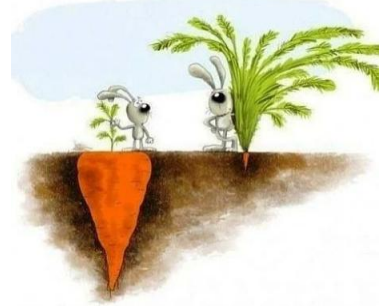
- Bütün çekik gözlü insanlar Çinlidir.
- Uzun boylu ve sarışın insanların tamamı Kuzey Avrupalıdır.
- Kadınlar her mesleği yapamazlar.

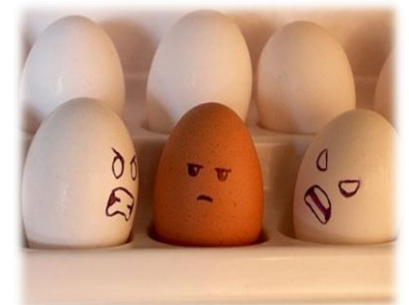
Ön yargı, bir kişi, olay, düşünce, nesne vb. ile ilgili olarak belirli koşul, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargılardır. Ön yargıyı peşin yargı, peşin hüküm, peşin fikir olarak da adlandırabiliriz. Ön yargı örnekleri:

- Onun bu işi başarabileceğini düşünmüyorum.
- O bir çocuk, onun elinden hiçbir iş gelmez.

Ayrımcılık, geçerli bir neden olmaksızın kişilerin eylemlerine veya kendilerine mal edilen birtakım özelliklerine bakılarak onlara eşit davranmamaktır.

Kalıp yargılardan ve ön yargılardan kurtulmanın en iyi yolu, farklı kültürleri tanımak ve farklılıklara saygı duymaktır. **Empati**, bir insanın kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini anlamasıdır. Farklı kültürden insanların yerine kendimizi koyarak yani empati yaparak kalıp yargılarımızdan ve ön yargılarımızdan kurtulabiliriz. Kalıp yargıların ve ön yargıların fazla olduğu toplumlarda nefret ve düşmanlık artar, farklı kültürlerle karşı olumsuz tutum ve davranışlar ortaya çıkar. Bu durum, tartışmalara ve çatışmalara yol açar.

KÜRESEL SORUNLAR

Çevre Kirliliği

- İnsanın doğaya hakim olma sürecinde hava, su ve toprak kirliliği önemli derecede artmıştır.
- Toprak kirliliğine neden olan bilinçsizce gübreleme ilaçlama ve sanayi kuruluşlarının atıkları topraktaki canlı ve bitkilere zarar vermektedir.
- Bilinçsiz bir şekilde ormanların kesilmesi erozyon ve toprak kayıplarına neden olmaktadır. Bu durum suların kirlenmesine ve tarım topraklarının azalmasına neden olmaktadır.
- Hava kirliliğine neden olan sanayinin gelişmesi ile birlikte fabrikaların açılması, bu fabrikalardan çıkan kimyasal zararlı gazlar, otomobillerden çıkan gazlar insan sağlığını tehdit etmektedir. Hava kirliliği solunum sistemi hastalıkları ve akciğer kanserine yol açmaktadır.
- Su kirliliğine neden olan sanayi atıkları, zehirli madde atıkları suda yaşayan canlılara zarar vermektedir. Türkiye'de bulunan Marmara denizi, Haliç ve İzmir Körfezi'nde su kirliliği görülmektedir. Bu kirliliğin nedeni, insanların bilinçsizce bu suları kirletmeleridir.

Çevre Kirliliğine Karşı Alınması Gereken Önlemler

- Zararlı yakıt kullanımı yerine jeotermal ve güneş enerjisi tercih edilmelidir.
- Yeşil alanların tahrip edilmesi önlenmeli, ağaçlandırma çalışmalarına ağırlık verilmelidir.
- Sanayi tesislerinin, verimsiz topraklar üzerine kurulması ve zararlı atıkları arıttıktan sonra doğaya bırakılmalıdır.
- Gübreleme ve ilaçlama konusunda insanlar bilinçlendirilmelidir.
- Sanayide dönüşümü olan cam, karton gibi maddeler kullanılmalıdır.

Küresel Isınma

- İnsanlar tarafından atmosfere salınan gazların sera etkisi oluşturması sonucunda dünya yüzeyinde sıcaklığın artmasına **küresel ısınma** denir.

Küresel ısınmanın nedenleri:

- Küresel ısınmanın sebebi sera gazlarının gereğinden fazla atmosfere salınarak daha fazla ısının atmosferde tutulmasıdır.
- Dünyanın yüzeyi güneş ışınları tarafından ısıtılıyor. Dünya bu ışınları tekrar atmosfere yansıtıyor ama bazı ışınlar su buharı, karbondioksit ve metan gazının dünyanın üzerinde oluşturduğu doğal bir örtü tarafından tutuluyor. Bu da yeryüzünün yeterince sıcak kalmasını sağlıyor. Ama son dönemlerde fosil yakıtların yakılması, ormansızlaşma, hızlı nüfus artışı ve toplumlardaki tüketim eğiliminin artması gibi nedenlerle karbondioksit, metan ve diazot monoksit gazların atmosferdeki yığılması artış gösterdi. Bilim adamlarına göre işte bu artış küresel ısınmaya neden oluyor.

Küresel Isınmanın Etkileri

Okyanuslar ısınıyor, Buzullar eriyor, Deniz seviyesi yükseliyor, Orman yangınları artıyor
Kurak dönemler artıyor, Sulak alanlar kuruyor, Kış sıcaklıkları artıyor, İlkbahar erken geliyor Bitkiler erken çiçek açıyor, Göç dönemleri değişiyor, Yaşam alanları farklılaşıyor, Hayvan ve bitki türleri yok oluyor, İnsanlar aç kalıyor, Hastalıklar artıyor

Küresel ısınmaya karşı alınabilecek önlemler

- **Su:** Tatlı suyu kirleten kimyasallar kullanmayın.
- **Tarım-Gıda:** Organik tarımla elde edilen ürünleri tercih edin.
- **Temizlik:** Temizlik ürünleri alırken doğaya zarar vermeyen ürünleri tercih edin.
- **Enerji:** Enerji kaynaklarını tasarruflu kullanın.
- **Ulaşım:** Toplu taşıma araçlarını kullanın, kısa mesafede yürüyün.
- **Ambalaj:** Geri dönüşümü olan cam ve kâğıttan yapılanları tercih edin.
- **Sağlık:** Hastalandığınızda doğru zamanda gerektiği kadar ilaç kullanın
- **Kozmetik:** Ozon tabakasına zarar veren gazları içeren kozmetik ürünlerini kullanmayın.
- **Zehirli kimyasallar:** Sentetik maddelerden yapılmış ürünler yerine doğal ürünlerden yapılmış olanları kullanın.

Terör ve Savaş

- Terör; baskı, şiddet ve korku yoluyla siyasi, sosyal ekonomik, hukuki düzeni bozmaya yönelik eyleme denir. Terör uluslararası barışı tehdit eden önemli bir unsurdur. Terörün temel amaçları içerisinde, mevcut devlet yönetimini yıpratmak ve devlet otoritesini zayıflatmak vardır.
- Uluslararası çıkar çatışmaları, gruplaşmalar, hammadde ve pazar arayışı, ekonomik ve siyasi mücadeleler 20. yy'ın başından itibaren başlayan I. Dünya Savaşı'nın nedenleridir. Bu savaşta milyonlarca insan hayatını kaybetmiştir. Okullar, evler, hastaneler köprüler yıkılmış, açlık, yokluk ve salgın hastalıklar baş göstermiştir.
- 20. yy'ın ortalarına gelindiği zaman II. Dünya Savaşı çıkmış yine milyonlarca insan hayatını kaybetmiştir.
- Son yıllarda komşu ülkemiz Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle binlerce insan hayatını kaybederken yine milyonlarca insan topraklarını terk etmek zorunda kaldı
- Görülüyor ki savaş, insan hayatını önemsemeyen, dünya barışını bozan, açlık ve yoksulluk getiren bir olaydır. Dünyada görülen bu uluslararası sorunları, barışçı yollarla çözmek, bu savaşların kötü sonuçlarına çözüm getirmek için uluslararası örgütler kurulmaya başlamıştır.

